

Alstahaug
kommune

Landbruksplan

2020-2029

Enstemmig vedtatt av kommunestyret 16.12 2020 sak 65/20

DEFINISJONER

Det legges til grunn følgende definisjoner for uttrykk brukt i landbruksplanen:

Landbruk:	Samlebetegnelse for jordbruk, skogbruk og hagebruk.
Jordbruk:	Plante- og husdyrproduksjon på innmark med bruk av fulldyrka og overflatedyrka jord, samt beitearealer.
Skogbruk:	Skogplanting, skogskjøtsel og hogst.
Hagebruk:	Bær- og blomsterproduksjon.
Fulldyrka jord:	Areal som er dyrka til vanlig pløyedybde og som kan nyttes til åkervekster eller til eng som kan fornyes ved pløying.
Overflatedyrka jord:	Areal som for det meste er ryddet og jevnet i overflaten, slik at maskinell høsting er mulig.
Dyrkbar mark:	Arealer som i dag ikke er i aktiv jordbruksdrift, men som har jordsmonn som muliggjør oppdyrking.
Kulturlandskap:	Den del av landskapet som i mer eller mindre grad er påvirket av menneskelig aktivitet.
Våningshus:	Beboelseshus på gårdsbruk.
Kårbolig:	Beboelseshus på gårdsbruk for tidligere brukere og hvor huset ikke er skilt ut med egen tomt.
Primærlandbruk:	Produksjon av varer som f. eks. melk, kjøtt, egg og tømmer (råvarer).
Sekundærlandbruk:	Avleda virksomhet av primærproduksjon. F.eks. foredling, forskning, forvaltning og veiledning.
Kubikkmeter tømmer:	En kubikkmeter er volumet av en kube hvor hver side er en meter lang, og tilsvarer 1000 liter.
Bruk ikke i drift:	Gårdsbruk ikke i selvstendig drift, men hvor arealene drives av andre.

Til Formannskap og Kommunestyre

Styringsgruppa for rullering av landbruksplan i Alstahaug legger med dette fram innstilling til ny landbruksplan med funksjonstid 2021-2029 til formannskap og kommunestyre. Styringsgruppa ble oppnevnt av formannskapet den 05.02.2020. Mandatet som ble gitt var å rullere landbruksplan i løpet av 2020.

Ved siden av styringsgruppa har fire arbeids- og temagrupper lagt grunnlaget for landbruksplan. Styringsgruppas leder og sekretær har vært henholdsvis ordfører Peter Talseth og landbruks- og miljøvernsjef Hans Løvmo. Mange har gitt verdifulle bidrag til rulleringsarbeidet og styringsgruppa takker disse. Ingen spesielt nevnt ingen glemt.

Alstahaug den, 23. november 2020

Peter Talseth
Leder

Glenn Johansson
Alstahaug Bondelag

Tommy Jakobsen
Mindland Bondelag

Hans Løvmo
Alstahaug kommune

INNHOOLD

INNLEDNING

Hvorfor landbruksplan.....	5
Hovedmål, tiltak og visjon.....	5- 6
Arbeidsform og arbeidsopplegg.....	6- 7
Planprosess.....	7
Lokal landbrukspolitikk.....	7

LANDBRUKETS BIDRAG I DEN LOKALE ØKONOMIEN

Primærnæringenes sysselsetting og inntekt i Alstahaug.....	8
--	---

BRUKSSTRUKTUR, AREALBRUK OG LOVVERKET

Utviklingen i landbruksplanperioden 2012-2020.....	9-10
Arealbruk.....	11
Rammer for arealforvaltning.....	12-18
Hovedmål og handlingsplan.....	18-19

TRADISJONELL JORDBRUKSPRODUKSJON, TILLEGGSNÆRINGER, REKRUTTERING OG VELFERDSORDNINGER

Jordbruksproduksjon og tilleggsnæringer.....	20
Landbruksstatistikk.....	21-23
Tilskudds statistikk.....	23-24
Klima.....	25-28
Rekruttering.....	29-30
Velferdsordninger.....	30-31
Hovedmål og handlingsplan.....	28 og 31

SKOG- OG UTMARKSNÆRING, KULTURLANDSKAP OG MILJØGODER

Skogbruk.....	32-36
Utmarksressurser.....	36
Kulturlandskap.....	36-39
Hovedmål og handlingsplan.....	40

FORVALTNINGS- OG VEILEDNINGSTJENESTENE

Sentrale forvaltnings- og veiledningstjenester.....	41
Brukerundersøkelse.....	44-46
Kommunal landbruksbemanning.....	46-47
Hovedmål og handlingsplan.....	47-48

VEDLEGG

Høringsinstanser.....	49
-----------------------	----

Landbruk i Alstahaug – Samfunnsmessig betydning. Nordlands-
forskning rapport nr: 3(2020).....

INNLEDNING

HVORFOR LANDBRUKSPLAN

I Stortingsmelding nr. 19 "Om norsk landbruk og matvareproduksjon" (1999-2000), ble landets kommuner oppfordret til å utarbeide en lokal sektorplan for landbruket. Alstahaug kommune utarbeidet kommunens første landbruksplan for perioden 2003 - 2010. Funksjonstiden for landbruksplan ble utvidet til å gjelde også for 2011. Første rullering av landbruksplan ble gjennomført i 2012 med ny planperiode 2012-2020.

Alstahaug kommune ønsket ved utarbeidelsen av kommunens første landbruksplan:

- *Få bedre innsikt i landbrukets betydning i den lokale økonomien og areal- og ressursbruk. Likeså få et grunnlag for å definere framtidige mål for utviklingen av landbruket som næring.*
- *Sette sitt preg på landbrukspolitikken ved å bruke det kommunale handlingsrommet.*
- *Heve status for landbruket og sette landbruket på dagsorden.*
- *Øke verdiskapingen.*
- *Gi føringer i forhold til hvordan kommunen som landbruksmyndighet skal forvalte juridiske og økonomiske virkemidler.*
- *Få landbruket bedre med i den helhetlige kommunale planleggingen.*

Stortingsmelding «Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon» (Meld. St. 11 -2016-2017), ble vedtatt av Stortinget 25.04.2017.

Med de føringer som ligger til grunn i meldingen, er det minst like viktig i dag som det var i 2003 at Alstahaug kommune både har god kunnskap om det lokale landbruket og vet å bruke det kommunale handlingsrommet til beste for kommunens landbruk. Det være seg primærlandbruket eller det omfattende sekundærlandbruket som er lokalisert til Alstahaug. Også med grunnlag i de naturgitte mulighetene som næringen har i kommunen.

Føringer ligger det også i «Regional plan for landbruk i Nordland 2018-2030» med handlingsprogram, vedtatt av Nordland fylkesting 08.10.2018. Planen omtales bl.a. som følger: «Den regionale planen skal være et strategisk verktøy for videre utvikling av landbruket i fylket. Planen skal styrke de fortrinn som landbruket i Nordland har og bidra til å sette landbruksnæringa på den regionalpolitiske dagsorden.»

HOVEDMÅL OG VISJON

Hovedmål, tiltak og visjon for landbruksplan er:

- Alstahaug skal ha et variert og kompetansedrevet landbruk basert på balansert bruk av det lokale ressursgrunnlaget.
- Kommunen skal invitere representanter fra faglag og veiledningsaktører i kommunen til årlige samrådsmøter for å:
 - diskutere viktige saker og utfordringer for næringa og aktuelle tiltak.
 - følge opp handlingsplanene i kommunens landbruksplan.

EI NÆRING FOR FRAMTIDA

Alstahaug kommune skal beholde sin posisjon som en av de fremste landbrukskommunene i Nord-Norge, med et vakkert kulturlandskap, og hvor landbruk og landbrukstilknyttet næring holdes i hevd og stimuleres til ekspansjon

ARBEIDSFORM OG ARBEIDSOPPLEGG

Arbeidsform for rulleringen har vært at fire arbeids- og temagrupper ved siden av ei styringsgruppe, hver for seg har fått sitt klart avgrensa arbeidsområde og mandat. Planprosessen vurderes som like viktig som det endelige *plan*. Når mange deltar i meningsbrytninger gir det grunnlag for ei god utvikling til beste for landbruket i Alstahaug.

Arbeids- og temagruppene har vært sammensatt som følger: ledere er oppnevnt av formannskapet, faglag og landbrukets organisasjoner har valgt egne representanter. Utkast til ny landbruksplan har ligget ute til offentlig høring på kommunens hjemmeside i fire uker og har vært sent til sentrale høringsinstanser.

Bruksstruktur, arealbruk, jordlov og konsesjonslov

1. Leder Arne Langset
2. Representant fra Alstahaug Bondelag, Frank Tommy Nilssen
3. Representant fra Mindland Bondelag, Gina Bergene Frantsen
4. Representant fra Ytre Helgeland Produsentlag TINE, Øyvind Knapstad
5. Representant fra Ytre-Helgeland Kretsutvalg Nortura, Hugo Mørk
6. Konsulent Svein Åsen (tilrettelegger/sekretær)

Tradisjonell jordbruksproduksjon, tilleggsnæringer, rekruttering og velferdsordninger

1. Leder Kyrre Pettersen
2. Representant fra Alstahaug Bondelag, Tom Roger Jenssen
3. Representant fra Mindland Bondelag, Tommy Sivertsen Jakobsen
4. Representant fra Ytre Helgeland Produsentlag TINE, Per-Håkon Dalen
6. Konsulent landbruk Halvor Hofstad (tilrettelegger/sekretær)

Skog- og utmarksnæring, kulturlandskap, beitebruk og miljøgoder

1. Leder Siv Helen Sigerstad
2. Representant fra Alstahaug Bondelag, Håvard Kirkhus
3. Representant fra Mindland Bondelag, Ole Per Johnsen
4. Representant fra Ytre Helgeland Skogeierlag, Svein Erling Meisfjord
6. Skogbrukssjef Ragna Gunn Bye (tilrettelegger/sekretær)

Forvaltnings- og veiledningstjenestene

1. Leder Erik Jørgensen
2. Representant fra Alstahaug Bondelag, Ørjan Åsen
3. Representant fra Mindland Bondelag, Nina Søreng
4. Landbruks- og miljøvernssjef Hans Løvmø (tilrettelegger/sekretær)

Arbeids- og temagruppene har oversendt sitt selvstendige arbeid til styringsgruppa, som har koordinert, supplert og satt sammen det hele til en nytt utkast til landbruksplan som ble lagt ut på høring før sluttbehandling i formannskap og kommunestyre. Landbruksplanens oppbygging følger strukturen planseksjonen i Landbruksdepartementet har anbefalt. Dvs. den enkelte kommune velger aktuelle tema med utgangspunkt i lokale forhold. Hvert tema får en statusbeskrivelse, mål og tiltaks-/ handlingsplan.

Styringsgruppa har i forslag til formulering av hovedmål og handlingsplan, vektlagt at det viktigste er å få kommunestyrets aksept for at det skal arbeides mot konkrete løsninger, framfor å være veldig detaljert med hensyn til finansiering og hvem som skal ha primæransvaret for å gjennomføre tiltakene. Planen er en sektorplan for ei samlet primærnæring i kommunen og det forutsettes utstrakt samhandling mellom landbrukets aktører. Det er ønskelig at landbruksplan har en levetid på 4-8 år (to valgperioder). En for detaljert plan vil forkorte planens levetid.

PLANPROSESS

Landbruksplan er en sektorplan som ikke er underlagt samme omfattende behandling som planer etter Plan- og bygningsloven. Landbruksplan vil ikke ha rettsvirkning slik som kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner. Det vil bryte med den allmenne ordningen med kommunen som planmyndighet, hvis ei enkelt næring med sin plan skulle kunne «binde» kommunale myndigheter.

Ved utarbeidelse av både den første landbruksplan i Alstahaug i 2003 og ved rulleringen i 2012 ble det gjennomført en brukerundersøkelse blant gardbrukerne i kommunen. Brukerne ble spurt om hvor ofte de er i kontakt med kommunal landbruksforvaltning. Likeså ble de spurt om hvor fornøyd de er med tjenestene til sentrale veiledningstjenester (både privat og offentlige) og hvordan de mener kommuneledelsen prioriterer landbruket. Ved rulleringen i 2020 er det gjennomført en tilsvarende brukerundersøkelse.

LOKAL LANDBRUKSPOLITIKK

Begrepet landbrukspolitikk er ikke entydig og brukes i forskjellig betydninger. En utbredt oppfatning er at landbrukspolitikken er et statlig anliggende og først og fremst handler om overføringer, lovverk og forhold til handelsavtaler og internasjonale organisasjoner så som WTO, EFTA og EU m.fl.

Dette er en for snever oppfatning av begrepet landbrukspolitikk. Ute i kommunen utøves det til daglig landbrukspolitisk virksomhet med stor betydning for de som blir berørt. Både den juridiske og økonomiske virkemiddelbruken er i dag i betydelig grad delegert ned på kommunenivå. Styringsgruppa mener at en god landbruksplan er et lokalt landbrukspolitisk tiltak av stor betydning.

LANDBRUKETS BIDRAG I DEN LOKALE ØKONOMIEN

PRIMÆRNÆRINGENES SYSSELSETTING OG INNTEKT I ALSTAHAUG

I forbindelse med utarbeidelsen av kommunens første landbruksplan ble Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) v/ Håkon Romarheim engasjert til å utføre ei egen analyse for Alstahaug (NILF notat nr. 2003-11).

Ved rulleringen av landbruksplan i 2012 ble det ikke gjennomført noen egen økonomisk analyse for Alstahaug landbruket. Det ble imidlertid skjelt til beregninger som NILF utførte for Nordland Bondelag og primærnæringenes betydning for sysselsetting og inntekt i hver enkelt nordlandskommune i 2009. Ved rulleringen av landbruksplan i 2020 har Nordlandsforskning vært engasjert. De har utarbeidet rapporten «Landbruk i Alstahaug - Samfunnsmessig betydning». Rapporten ligger som vedlegg til landbruksplan.

Rapportens sammendrag har følgende ordlyd:

«SAMMENDRAG

Formålet med denne rapporten er å dokumentere hvilken samfunnsmessig betydning landbruket har i Alstahaug. Det var registrert 261 landbrukseiendommer i kommunen i 2018, noe som er ca. 40 % mindre enn gjennomsnittet for Nordland og andre Kostra12-kommuner i fylket. I løpet av de siste 10 årene har antallet jordbruksbedrifter i Alstahaug kommune gått ned. Det produseres betydelige verdier i landbrukssektoren i Alstahaug. Næringsinntektene fra jordbruket i Alstahaug ligger på totalt 26,5 mill. kr (2017). Vi kan grovt sett regne med at landbruksbedriftene i Alstahaug årlig betaler ca. 6,4 mill. kr. i skatt. Siden 2009 ble antall sysselsatte i jordbruket i Alstahaug redusert fra vel 114 årsverk til 86 årsverk i 2018. Jordbruksvirksomheten i Alstahaug gir et bidrag til jordbrukssysselsettingen i fylket som ligger over gjennomsnittet for kommuner i Nordland. Jordbruksbedrifter i Alstahaug kjøper inn varer og tjenester fra leverandører i sin kommune for ca. 12,5 mill. kr. Det estimeres at landbruksvirksomheten i Alstahaug bidrar til å skape mellom 70 og 104 arbeidsplasser utenfor landbrukssektoren i kommunen.»

Strukturrasjonaliseringa i Alstahaug har kommet relativt langt og det er derfor det ikke er så mange landbrukseiendommer. Jordbruksbedriftene i Alstahaug er i gjennomsnitt ca. 15 % større enn tilsvarende bedrifter i Nordland. Det som spesielt særmerker landbruket er at det er ei «stabilisator næring», i motsetning til mange andre næringer som er mer konjunkturfølsomme. Landbruksplan rulleres i et år med en pandemi og da synes landbrukets stabiliserende betydning spesielt godt.

At jordbruksbedriftene i Alstahaug kun kjøper inn varer og tjenester fra leverandører i egen kommune med kun ca. kr 12,5 mill. er åpenbart underestimert, noe metoden for å finne nivå er årsak til (spørreundersøkelse). I etterkant av at rapporten for Alstahaug landbruket fra Nordlandsforskning ble utarbeidet, har NIBIO (Norsk Institutt for bioøkonomi) kommet med rapporten «Verdiskaping og sysselsetting i landbruk og landbruksbasert industri i Nord-Norge. Oppdaterte beregninger basert på tall fra 2018».

Rapporten er utarbeidet på oppdrag for Nordnorsk Landbruksråd og er datert 09.07.2020. Samlet verdiskaping for jordbruket i Alstahaug målt som bruttoprodukt utgjør her 47,0 mill. kr. Melkeproduksjon utgjør kr 28,1 mill, storfekjøttproduksjon 10,2 mill, sauehold 5,5 mill. og svinehold 2,8 mill. I følge rapporten er det 103 sysselsatte i primærjordbruket i Alstahaug i 2018. Brutttoprodukt fra landbrukets tilleggsnæringer i Alstahaug var kr 3,7 mill. kr.

BRUKSSTRUKTUR, AREALBRUK OG LOVVERKET

UTVIKLINGEN I LANDBRUKSPLANPERIODEN 2012-2020

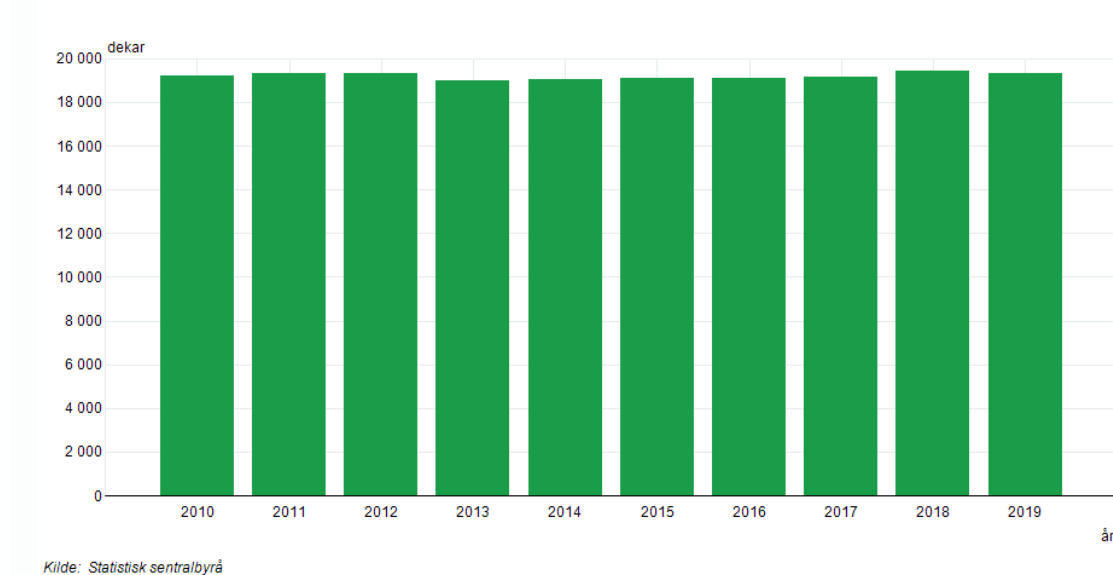
Ved utarbeidelsen av landbruksplan for 2012-2020, ble det enighet om å beholde hovedmålet for bruksstruktur og arealbruk uendret fra landbruksplanen for perioden før.

«Det skal legges til rette for en arealbruk og bruksstruktur som gjør det mulig for alstahaugbonden å følge med i den teknologiske og økonomiske utviklingen i det norske samfunnet generelt, uavhengig av driftsenhetens selskapsform.»

I følge handlingsplanen skulle det bl.a. være et sterkt vern om arealene med den beste produksjonsevnen. Til tross for dette ble deler av Karlsenmarka på Sandnes omregulert til sykehjem.

Nydyrking har imidlertid ført til at antall dekar fulldyrka jord har holdt seg rimelig stabilt i perioden 2010-2020

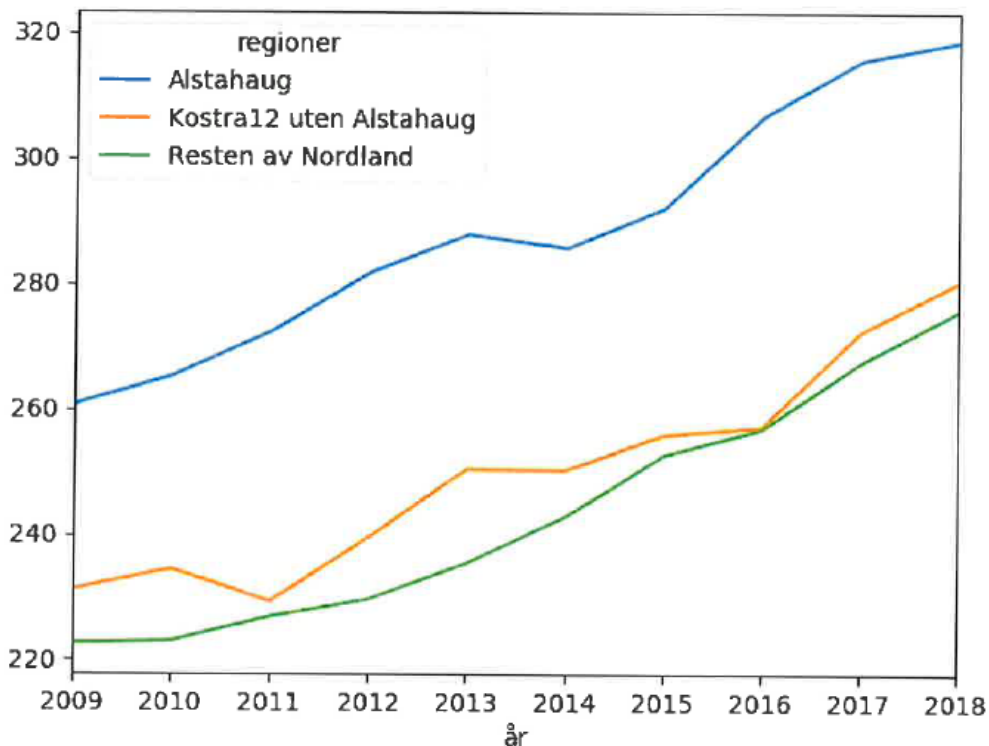
06462: Jordbruksareal (dekar), etter år. Alstahaug, Fulldyrka jord, Jordbruksareal.

Antall jordbruksbedrifter i Alstahaug har hatt en jevn nedgang fra 2012 til 2018, med en utflating 2017 -18. Forholdsmessig har utviklingen vært den samme for Nordland fylke. Det samme gjelder også utviklingen i jordbruksareal i drift pr. jordbruksbedrift. Alstahaug-bedriftene er i gjennomsnitt ca 15% større enn tilsvarende bedrifter i Nordland.

Tabell 10: Jordbruksareal i drift per jordbruksbedrift, dekar (Kilde: SSB).

regioner	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Alstahaug	260	265	272	281	287	285	292	306	315	318
Kostra12 uten Alstahaug	231	234	229	239	250	250	255	257	272	280
Resten av Nordland	222	222	226	229	235	242	252	256	267	275

Figur 8: Utvikling i jordbruksareal i drift per jordbruksbedrift (Kilde: SSB).

Nedgangen i antall jordbruksbedrifter sammen med økningen i størrelse av bedriftene, tilsier at jordleie er en viktig faktor i dette bildet. Del av jordbruksarealet som er leid har steget jevnt fra 1979, da 20% var leid, til 2010 da 42 % av jordbruksareal i drift var leid. I 2010, siste landbrukstelling, leide 65 % av jordbruksbedriftene jordbruksareal. Det er all grunn til å anta at denne delen har økt.

Leie av jordbruksareal skjer oftest med bakgrunn i personlige forhold/bekjenskaper og ikke ut fra arronderingsmessige vurderinger. Dette innebærer trolig at tilfeller «krysskjøring» har økt, med de miljømessige utfordringer dette innebærer.

I tillegg til lovverket er det også andre forhold som styrer strukturendringer i landbruket. Det kan nevnes økonomi, kvotekjøp og tekniske utviklinger .

Mye av dette ligger utenfor kommunenes ansvarsområde, bl.a. har kommunen ikke noen myndighet til å stoppe et kvotesalg.

En landbruksplan for Alstahaug kommune må i første rekke gi uttrykk for hvordan kommunen skal anvende lovverket i forhold til bruksstruktur og arealbruk.

AREALBRUK

Kommunens totale areal har ikke endret seg siden utarbeidelse av forrige landbruksplan. Arealet er på om lag 588 000 dekar hvorav om lag 401 000 dekar er sjøareal og landareal om lag 187000 dekar.

LANDAREALET

Kommuneplanens arealdel for 2016 -2022 ble vedtatt av kommunestyret 14.12.2016. En liten del har fått endret formål fra LNFR til bl. a. bolig og tidligere sone LNF-område 1,2 og 3 har fått endret benevnelse til LNFR og LNFRS, hvor sistnevnte omfatter tidligere sone 2 og 3. Det er fortsatt åpnet for spredt bolig- og fritidsbebyggelse på Offersøy, Svines, Mindland, Tro, Austbø og Hestøysund/Blomsøy.

REINDRIFT

Reindriftens rettigheter til flytt- og trekkveier er ikke endret og store deler av kommunens areal er betraktet som vinterbeiter.

I forbindelse med nydyrkinga som skjer i kommunen, kommer det kritiske merknader fra reindriftnæringa.

HYTTEBYGGING

Betydelige områder i arealplanen er fortsatt åpnet for spredt fritidsbebyggelse. Fordelen med regulerte hyttefelt kontra spredt fritidsbebyggelse er både av næringsmessig og miljømessig karakter. Konsentrerte hyttefelt medfører mindre oppstykking av utmarka og gir en mer hensiktsmessig arrondering for annen utnyttelse av utmarka, (jakt og beite). Ulike forhold vil kunne gis ulik vekt i forskjellige deler av kommunen.

SPREDT BOSETTING

På bakgrunn av den strukturrasjonaliseringa vi har hatt i landbruket, står bygdene i fare for å avfolkes. Dette svekker infrastrukturen, det sosiale miljøet og trivselen for personene som arbeider i det stedbundne landbruket, og øker faren for at gårdsbruk i drift legges ned. At kommunen i sin arealforvaltning i større grad åpner for spredd boligbygging og bosetting har betydning for å opprettholde folketallet, et rikt sosialt miljø og en god infrastruktur i landbruksområdene utenfor Sandnessjøen. For landbruksnæringa er det derfor viktig at andre folk som vil bo "på landet" får mulighet til det.

Mattilsynet v/ Hilde Gorboe orienterer om arealbruk ved nye gjerdeløsninger på fagmøte i Kleiva Ungdomshus.
Foto: Ragna Gunn Bye

RAMMER FOR AREALFORVALTNINGEN

Norge har sluttet seg til en rekke avtaler og konvensjoner som vi lokalt også må forholde oss til når det gjelder arealbruk. Her kan nevnes konvensjonen om biologisk mangfold, konvensjonen om bevaring av verdens kultur- og naturarv, ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter og internasjonale målsettinger for matproduksjonen.

Nasjonalt gjenspeiles dette bl.a. i ulike stortingsmeldinger, stortingsvedtak og politiske målsettinger.

Videre i lovverket som jordloven, plan- og bygningsloven, konsesjonslov, odelslov, arealplanloven, jordskifteloven og naturmangfoldloven.

Regionalt vil også fylkesplan for Nordland og regional plan for landbruket i Nordland legge føringer for arealbruken.

Sist men ikke minst vil lokale ønsker om tilrettelegging for ulike aktiviteter/virksomheter ha betydning for arealforvaltningen. Gjennom plan- og bygningsloven, jordloven og konsesjonsloven, har den enkelte kommune store muligheter til å bestemme arealbruken i egen kommune.

Jordloven

Formålsparagrafen i jordloven, § 1, lyder:

«Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.

Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.

Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.»

Av andre viktige paragrafer i jordloven, kan nevnes §§ 8, 9 og 12, som omhandler driveplikt, bruk av dyrkbar og dyrka mark og deling av landbrukseiendom.

Det har i perioden for eksisterende landbruksplan, skjedd en endring i jordlovens § 12, endringen fikk virkning fra 01.07.2013.

I delingsbestemmelsene ble det tidligere brukt begrepet «samfunnsinteresser av stor vekt». Dette er nå fjernet og ved vurderingen av en delingssøknad skal det nå legges vekt på

- om delingen legger til rette for en tjenlig og variert bruksstruktur
- om delingen medfører en god driftsmessig løsning
- om delingen kan medføre drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket.

I forarbeidene til § 12, 3. ledd-Prop. 127L. 2012-2013 heter det bl.a.:

«I forslaget til nytt tredje ledd tredje punktum går det fram at ved vurderinga av kva som er ein tenlig variert bruksstruktur kan det leggjast vekt på andre omsyn dersom dei fell inn under formålet i jordlova. Det inneber at det ved vurderinga etter tredje ledd i forslaget ikkje kan takast omsyn til andre momenter enn dei som fell inn under ! 1 i jordlova. Andre samfunnsomsyn, for eksempel å skaffe tomter til næringsverksemd som ikkje er landbruk, fell således utanfor tredje ledd. Slike bruksendringar må skje gjennom planbehandling etter plan- og bygningslova. Dette er nytt i forslaget.»

Dette innebærer at verken kommunen eller fylkesmannen har hjemmel til å behandle og avgjøre en delingssøknad etter jordlovens § 12 dersom søknaden gjelder annet formål enn landbruk. Kommunen må etter dette utarbeide en reguleringsplan for de omsøkte områdene etter reglene i plan- og bygningsloven.

Med lov av 21.06.2017 nr. 99, ble det gjort endringer i reglene om driveplikt, jordlovens § 8. Her heter det nå:

«§ 8. Driveplikt

Jordbruksareal skal drivast. Driveplikta gjeld for heile eigartida. Ny eigar må innan eitt år ta stilling til om han eller ho vil drive eigedommen sjølv eller leige bort jordbruksarealet etter føresegnene i andre ledd.

Driveplikta kan oppfyllast ved at arealet vert leigd bort. Det er ein føresetnad for at driveplikta er oppfylt ved bortleige at leigeavtala er på minst 10 år om gongen utan høve for eigaren til å seie ho opp. Avtala må føre til driftsmessig gode løysingar og vere skriftleg. Avtaler som fører til driftsmessig uheldige løysingar, kan følgjast opp som brot på driveplikta. Eigaren må sende kopi av avtala til kommunen. Ei leigeavtale som er i strid med andre eller

tredje punktum, kan ikkje gjerast gjeldande mellom partane eller i høve til offentlege styresmakter.

Finn departementet at jordbruksarealet ikkje vert drive, kan eigaren påleggjast å leiga jorda bort for ei tid av inntil 10 år, eller at jorda skal plantast til med skog, eller tiltak av omsyn til kulturlandskapet.»

Etter § 8a kan kommunen gi fritak fra driveplikta.

Kommunen har en viktig rolle i å følge opp driveplikten, men i Alstahaug har vi vært i en situasjon der det har vært/er stor etterspørsel etter både leie og kjøp av dyrka mark på eiendommer hvor drifta blir nedlagt.

Med virkning fra 02.06.2020 trådte Forskrift om endring av forskrift om nydyrking i kraft. Denne er hjemlet i jordlovens §§ 3 og 11.

Dette «forbudet mot dyrking av myr», har vært mye omtalt ~~det siste året~~. Selv om kommunene har fått adgang til å gi dispensasjoner fra forbudet, vil dette gjøre det enda viktigere å bevare dyrka mark og anna dyrkbar jord, som ikke er myr.

Konsesjonsloven

Konsesjonsloven er en annen lov som er viktig for landbruket. Formålsparagrafen lyder:

«§ 1.(lovens formål)

Loven har til formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet, bl.a. for å tilgodese:

- 1. framtidige generasjoners behov.*
- 2. landbruksnæringen.*
- 3. behovet for utbyggingsgrunn.*
- 4. hensynet til miljøet, allmenne naturverninteresser og friluftsinnteresser.*
- 5. hensynet til bosettingen.»*

Målet med loven er å oppnå slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlig for samfunnet. Loven bygger på at areal er en knapphetsressurs som det er viktig å bruke og fordele på en samfunnsmessig forsvarlig måte. Det er følgelig en arealbrukslov, hvor det også foretas en vurdering av eieren. Kontroll med eierforhold og arealbruk skjer i en situasjon hvor eiendommen er under omsetning.

Når driveplikten er evigvarende, vil kontrollen med arealbruk skje fortløpende.

Det er fortsatt slik at ikke alle bruksoverdragelser trenger behandling etter konsesjonsloven. Konsesjonsfrihet følger bl.a. av nært slektskap, jfr. konsesjonslovens § 5. Dersom eiendommen er mer enn 35 daa fulldyrka eller overflatedyrka, eller mer enn 500 daa produktiv skog, er konsesjonsfriheten avhengig av at erverver bosetter seg på eiendommen. Det er ikke mulig å søke om fritak fra boplikten. Dersom erverver ikke ønsker å bosette seg på eiendommen, må vedkommende søke om konsesjon.

Grensen for konsesjonsfri omsetning er nå 100 daa, der fulldyrka og overflatedyrka jord ikke er mer enn 35 daa.

Priskontroll.

Konsesjonslovens bestemmelse om priskontroll ved erverv av landbrukseiendom, har nå fått en egen paragraf, § 9a.

Ved omsetning av landbrukseiendom, skal det legges vekt på om den avtalte pris tilgodeser en samfunnsmessig forsvarlig prisutvikling. Priskontrollen tar sikte på bl.a. å rekruttere aktive yrkesutøvere til næringen og legge til rette for eierskap til landbrukseiendommer som gir grunnlag for langsiktig god ressursforvaltning.

For bebygd eiendom som er konsesjonspliktig, skal det ikke foretas priskontroll når avtalt pris er under 3.5 mill. kr.

Jordskifteloven

I jordskiftelovens § 1-1 heter det:

«§ 1-1. Formålet med lova

Formålet med lova er å leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eiendom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet. Dette skal skje ved at jordskifteretten bøter på utenleige eigedoms- og brukstilhøve, klarlegg og fastset grenser og rettar, og behandlar skjønn og andre avgjerder etter denne og andre lover.

Lova skal òg leggje til rette for rettferdig, forsvarleg, rask, effektiv og tillitsskapande behandling av sakene gjennom offentlig rettargang for uavhengige og upartiske jordskifterettar.»

Jordskifteretten kan derfor være et viktig verktøy for å legge til rette for mest mulig rasjonell drift og sikre bruk av utmarksressursene.

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven er den store bulldozeren i forvaltning av arealene i kommunene. I forhold endring av reguleringsformål, kan det være verdt å merke seg § 10-1:

«§ 10-1. Kommunal planstrategi

Kommunestyret skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Kommunen skal i arbeidet med kommunal planstrategi innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bør også legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Ved behandlingen skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer. Kommunestyret kan herunder ta stilling til om det er behov for å igangsette arbeid med nye arealplaner i valgperioden, eller om gjeldende planer bør revideres eller oppheves.

Utarbeiding og behandling av kommunal planstrategi kan slås sammen med og være del av oppstart av arbeidet med kommuneplanen, jf. kapittel 11.»

For en grunneier kan det være verdt å merke seg dette, dersom man ønsker endring i planstatus for hele eiendommen eller deler av denne.

Naturmangfoldloven-friluftsløven

Formålsparagrafen i naturmangfoldloven lyder:

«§ 1.(lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.»

Videre heter det i § 8:

«Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.»

Det kan i denne sammenhengen være verdt å merke seg jordlovens § 1, tredje ledd:

«Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.»

Dette innebærer jo at man ved endring av bruken av et areal, må ta hensyn til artenes bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand. Kommunens handlingsrom vil i stor grad henge sammen med dokumentert kunnskap om ressurser og naturverdier, samt vilje og evne til å prioritere mellom disse.

Friluftsløven skal bl.a. sikre allmenhetens rett til ferdsel, og er kanskje spesielt viktig ved tiltak i strandsonen.

Politiske føringer

Siste jordbruksmelding fra Stortinget er fra 2017. «Meld. St. 11 Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon». Her er det fokus på vern av dyrka jord. Under kapittel 1.1.4 Bærekraftig jordbruk, heter det:

«Riktig bruk av og vern om arealressursene er en forutsetning for å nå produksjonsmålet. Derfor er det viktig å ta vare på gode jordbruksareal og matjord gjennom å holde omdisponeringen av dyrka jord på et lavt nivå. Samtidig må jordvernet balanseres mot storsamfunnets behov.»

Fylkestinget i Nordland sluttbehandlet «Regional plan for landbruket i Nordland 2018-2030» i oktober 2018. Her nevnes det innledningsvis under kapittel arealforvaltning:

«For å sikre et bærekraftig og nyskapende landbruk i Nordland, må arealressursene til landbruk tas vare på. Matjord er en ikke-fornybar ressurs. I planen settes det et mål om maksimal omdisponering på 200 daa dyrkbar jord og 200 daa dyrka jord pr år for å møte Stortingets nasjonale jordvernstrategi og Strategisk plan for jordvern i Nordland. Dette skal innarbeides i arealpolitiske retningslinjer i Fylkesplan for Nordland 2013-2025.»

Kunnskap og klima

Regjeringen presenterte nylig Klimakur 2030, der en rekke spørsmål, bl.a. om drøvtyggenes produksjon av metangass har fått stort fokus. Beregningene dette bygger i liten grad gjort basert på norske forhold og har ikke tatt inn totalvirkningen for karbonbinding og utslipp i vårt klima. Dette gjør det vanskelig å etablere en lokal forvaltningspraksis som sikrer en faglig god avveining mellom klimatiltak, næringspolitiske tiltak og bærekraftig ressursforvaltning.

De samme problemstillinger gjelder også for forskriften om «forbud mot dyrking av myr».

Alstahaug Kommune ønsker å bygge sin landbruksforvaltning på oppdatert kunnskap og en ansvarlig avveining mellom ulike nasjonale politiske mål. Gjennom et aktivt samarbeid med lokale kompetansmiljø og med næringsutøvere, vil vi søke å finne et handlingsrom som størst mulig grad ivaretar lokale produksjonsressurser og matproduksjon.

Jordleie og kjøp av tilleggsareal medfører ofte lange transporter av gjødsel og for.

Konsesjonsloven sier riktig nok at man skal vurdere om et erverv innebærer en driftsmessig god løsning, men det skal sterke argumenter til for å gripe inn i en avtale mellom to parter.

Det vil være viktig at spesielt større, ressurssterke eiendommer blir lagt ut for salg før det gis tillatelse til fradeling.

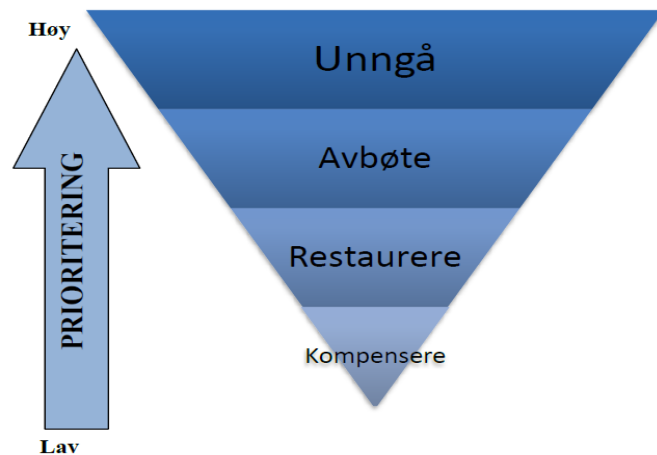
Gjennom endringer i plan- og bygningsloven, jordloven og konsesjonsloven, har kommunene fått vide fullmakter til å bestemme arealbruken i egen kommune. Bortfallet av Statens forkjøpsrett ved salg av tilleggsareal, gjør imidlertid at landbruksmyndighetene ikke har mulighet til å bestemme hvem som får kjøpe, og dermed i mindre grad kunne påvirke eiendomsstrukturen.

Regjeringen har i disse dager (juni 2020), sendt på høring et lovforslag som skal hindre at eiendommer får ligge i dødsbo lenger enn 5 år før det må foretas et skifte eller eiendommen må selges. Dette har vært etterspurt av landbrukets organisasjoner i mange år og vil være et viktig virkemiddel til at den som bruker jorda, også eier den.

Jordvern

Alstahaug Kommune skal praktisere et konsekvent strengt vern av produktiv matjord (dyrka jord, beite m.m.) Ressursforvaltning for nåværende og framtidig bærekraftig matproduksjon skal prioriteres.

Dersom viktige samfunnshensyn likevel fører til omdisponering skal følgende vurderinger alltid legges til grunn (se fig.) og ev kostnader til tiltak pålegges søker.

HOVEDMÅL FOR BRUKSSTRUKTUR OG AREALBRUK

Det skal legges til rette for en arealbruk og bruksstruktur som gjør det mulig for alstahaugbonden å følge med i den teknologiske og økonomiske utvikling i det norske samfunnet generelt, uavhengig av driftsenhetens selskapsform

HANDLINGSPLAN

- Det skal være et sterkt vern om arealene med den beste produksjonsevnen innen jordbruk, skogbruk og sjø- og vassdrag.
- Konesjonsloven og bestemmelsene om bo- og driveplikt skal brukes aktivt for at drivverdige bruk blir opprettholdt og for å oppnå gode løsninger for de som har behov for å eie eller leie jord. Det skal stimuleres til at eiere på bruk som er lagt ned skal selge jorda til aktive brukere. Ved behandling av søknader om fritak for driveplikt skal det legges størst vekt på driveplikt, og jord med driveplikt bør leies ut på langsiktige avtaler (10 år). Driveplikten omfatter også arealer som er egnet til utmarksbeite.
- I delings- og omdisponeringssaker skal hensynet til rasjonell størrelse og utforming a driftsenhetene vektlegges sterkt. Det kan når forholdene tilsier det, arrondering og topograf, gis aksept for boligtomter opp til 10-15 dekar størrelse der hvor eiere av bruk som ikke er i drift, ønsker å selge jord-, skog- og utmarksarealer til aktive brukere.
- Kommunens skog- og utmarksarealer skal selges til aktive brukere som har behov for å styrke arealgrunnet, der dette er forenlig med andre offentlige interesser.
- Kommunen skal være positiv til og legge til rette for spredt boligbygging utenfor Sandnessjøen, for å øke bosettingen og sikre det sosiale miljøet og infrastrukturen i landbruksområdene.

- Kommunen skal legge til rette for økt fritidsbebyggelse i regulerte områder. Og ha en restriktiv arealforvaltning mht. spredt hyttebygging. Ved behandling av søknader om regulering og fradeling av tomter til fritidsformål, skal det legges vekt på å få avtalefestet hytteeiers rettigheter og plikter i forhold til omkringliggende landbruksareal.
- Kommunal planstrategi bør følges opp, slik at primærnæringens ønsker og behov for arealbruk blir ivaretatt. Det bør vurderes konkret hvordan landbruksnæringene (jordbruk, skogbruk og reindrift) kan bidra til å løse utfordringer og snu uønskede utviklingstrekk i kommunen.

TRADISJONELL JORDBRUKSPRODUKSJON, TILLEGGSNÆRINGER, REKRUTTERING OG VELFERDSORDNINGER

JORDBRUKSPRODUKSJON OG TILLEGGSNÆRINGER

Alstahaug er blant de 6 - 7 største landbrukskommunene i Nord-Norge, som kommunen var da landbruksplanen første gang ble utarbeidet i 2003. Hovedproduksjonen er fortsatt husdyrhold basert på grovfor fra engvekster og beiter. Husdyrproduksjon basert på kraftfor (gris og høns) er redusert en del både på produsert mengde og på antallet produsenter. Det er fortsatt noe planteproduksjon for salg.

Kjøttfe på Søvik med parti fra De Syv Søstre i bakgrunnen.
Foto: Ragna Gunn Bye

LANDBRUKSSTATISTIKK

	2015		2016		2017		2018		2019	
	Ant. Bruk	Antall	Ant. Bruk	Antall	Ant. Bruk	Antall	Ant. Bruk	Antall	Ant. Bruk	Antall
Jordbruksareal, dekar	85	24 826	81	24 841	79	25 252	79	25 266	79	25 589
Gjennomsnitt jord per bruk		292,2		306,7		324,9		323,3		323,9
Fulldyrka, grovfor	83	19 366	80	19 362	77	19 631	78	19 966	77	20 066
Innmarksbeite	68	5466	66	5479		6037		5581		5523
Planteproduksjon										
Potet, dekar	3	50	3	50	2	32	3	36	3	37
Økologisk areal, karens og omlagt					7	1696	6	1381	5	1082
Anna areal i drift (korn o.l.)	3	149	3	95	3	108	3	54	2	34
Melk – og kjøttproduksjon										
Melkekyr	25	773	25	759	23	743	21	769	19	709
Ungdyr	50	2382	50	2446	50	2523	46	2560	43	2415
Ammekyr	28	461	29	460	27	517	25	533	24	534
Produksjonsomfang melk										
Melkekvote, 1000 liter	24	5541	25	5426	24	5732	21	6003	20	5845
Gjennomsnitt kvote per bruk, 1000 liter		230,9		217,0		238,8		269,4		292,3
Antall samdrifter	1		1		1		1		1	
Kraftforbasert produksjon										
Svin, avlspurker	3	162	3	159	3	173	3	168	3	161
slaktedyr	6	2554	8	2347	7	2235	8	1802	7	2014
Verpehøner	5	2287	6	2295	7	2285	6	2254	5	2251
Utmarksbasert produksjon										
Vinterfôra sauer, vanlig	25	1927	27	2076	2	2070	28	2198	27	2101
Hobby og opplevelse										
Hest	15	66	10	51	11	52	9	41	11	53

Tallene er hentet fra statistikk som Statens Landbruksforvaltning utarbeider på bakgrunn av søknad om produksjonstilskudd fra landbruket i kommunen. Jordbruksareal er en samlebetegnelse for innmark, overflatedyrka og innmarksbeite. *Hobbybrukere* som har gammelnorsk sau og som ikke søker om produksjonstilskudd, er ikke tatt med i statistikken. Anslagsvis kan antallet være omlag 200 - 250 sauer i vår kommune.

MELK- OG KJØTTPRODUKSJON

Dette er fortsatt den største produksjonen innenfor landbruket i kommunen. Ser vi på utviklingen som har skjedd innenfor næringen siden 1997 har antallet foretak som produserer melk gått ned fra 74 stk. til vi i 2012 hadde 33 produsenter, mens produksjonsvolumet stort sett er det samme. Det betyr at gjennomsnittlig melkekvote har økt fra ca. 73 000 liter i 1997 til den i 2012 er på ca. 160 000 liter pr. foretak. Fra 2012 og fram til 2020 har antallet produsenter fortsatt å gå ned og er i 2020 nede på 19 stykker. Gjennomsnittet per produsent er på 288 024 liter. Dette er et utviklingstrekk som følges på både fylkesplan og på landsplan. Det blir færre melkebruk, men de som blir igjen blir større og større. Et annet utviklingstrekk er at antallet melkekyr går ned mens produksjonsvolumet stiger sakte men sikkert fram mot 2020. En del av de som har sluttet som melkeprodusenter har bygd om fjøsene eller bygd nytt fjøs tilpasset ammekuproduksjon. Spesialisert kjøttproduksjon med ammekyr har steget jevnt og trutt regnet etter antallet kyr.

SAU OG UTMARKSNÆRINGER

I saueholdet har antallet foretak som har sau holdt seg ganske stabilt i planperioden. I 2012 var det 29 foretak som drev med sau mens i 2019 er antallet 27. Antallet sauer derimot har økt noe. Fram til 2015 var det som kalles utgangersau eller "villsau" egen rubrikk i søknadsskjema. Det offisielle navnet for rasen er Gammelnorsk sau. Fra 2015 ble alt av sau satt i samme rubrikk slik at vi ikke har egen statistikk for Gammelnorsk sau lengre. Sauproduksjonen er stort sett konsentrert på områdene Søvik, Tjøtta, Blomsøy og Hestøysund med omliggende øyer.

SVINEPRODUKSJON

Svineproduksjon har de siste ti årene gjennomgått en sterk strukturutvikling. Da konsesjonsgrensene ble endret slik at antallet griser kunne dobles, medførte det at den enkelte produsent spesialiserte seg mer på en spesiell produksjon. Det er enten med purker og smågrisproduksjon eller ren slaktegrisproduksjon der smågrisen blir foret opp til slaktemoden alder. Denne spesialiseringen har medført at de små produsentene er borte og at de som er igjen har bygd nytt og stort for å følge med utviklingen. Dermed har vi bare store produsenter igjen i kommunen. Dette er en utvikling som har gått over landet generelt og på Helgeland spesielt.

FJØRFE

Fjørfe næringen har også gjennomgått en sterk strukturutvikling de siste 10 årene. Også her ble konsesjonsgrensen hevet slik at besetningene kunne dobles og en del nye krav til løsdrift og plass for det enkelte individ har gjort at det har skjedd store endringer innen denne produksjonen. Det har medført at vi i dag kun har en produsent igjen som satser på høns. De små produsentene vi hadde før har ikke sett seg råd til å komme de nye kravene i møte og har derfor lagt ned produksjonen. Det er fortsatt noen små som har 15 – 20 høns til «eget bruk».

POTETPRODUKSJON

Potetproduksjonen har ikke tatt seg opp igjen til slik den var på tidlig 1990 -tallet. Årsakene

til dette har vært litt forskjellige. Mangelen av godkjent omsetningsledd lokalt har vært en av årsakene. Noen produsenter omsetter poteten privat og da er markedet begrenset. Andre årsaker er at potet bare har vært en tilleggsnæring til melkeproduksjon. Når omsetningsleddet ble borte har produsentene kjøpt melkekvote og heller brukt arealet til forproduksjon. Arealet til produksjon av potet har derfor gradvis gått nedover.

BÆR- OG GRØNNSAKER

Det er liten kommersiell produksjon med noen få små, men ivrige produsenter.

ØKOLOGISK PRODUKSJON

Det økologiske arealet har gått ned de siste årene. Økologisk melkeproduksjon er borte slik at arealet benyttes for det meste til kjøttproduksjon på storfe og sau.

AREALER OG JORDLEIE

Jordleiesituasjonen er som den var helt tilbake i 2003. Med den pågående strukturendringen i melkeproduksjonen med at vi får færre og større produsenter, vil leiejordproblematikken følge denne utviklingen. De som selger melkekvoten og legger ned produksjonen, fortsetter å eie jorda og leier den heller bort i påvente av at noen av deres slekt eller familie skal overta gården. De produsentene som velger å utvide produksjonen leier derfor jord for å skaffe nok areal til sin produksjon. Dette har medført at vi i enkelte tilfeller har bruk med opptil 50 % leiejord. Generelt er andelen av leiejord noe lavere, trolig mellom 20 og 30 %.

Tilskudd fra BU – midler m.m i åra 2002 – 2011 (tallene oppgitt i kr 1000)

Tilskuddstype\År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt
Driftsbygninger (Antall saker)	0 (0)	1531 (3)	0 (0)	0 (0)	145,2 (1)	2730 (2)	760 (1)	2970 (3)	2000 1	0 (0)	11199 11
Generasjons skifte (Antall saker)	0 (0)	160 (1)	320 (2)	0 (0)	240 (1)	0 (0)	594 (1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1314 (5)
Rentestøtte (Antall saker)	0 (0)	4593 (3)	0 (0)	0 (0)	435,6 (1)	6765 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	11793 (6)
Grøfting (Antall saker)	- (-)	- (-)	- (-)	177 (9)	382 (17)	296 (11)	266 (12)	283 (11)	380 (12)	234 (5)	2018 (77)
Spesielle Miljøtiltak i Landbruket (SMIL-saker)	345 (10)	360 (11)	306 (9)	285 (6)	323 (10)	292 (9)	92,2 (4)	190 (4)	209 (5)	220 (5)	2622 (73)
Skogbruk	20 (1)	0 (0)	55,3 (1)	0 (0)	0 (0)	80,8 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	155,9 (4)

Rentestøtte var en ordning der den som fikk tilsagn på slik støtte fikk et kronebeløp fordelt over 15 år som tilsvarer en rentesats på statsobligasjoner. Støtten svinger da etter gjeldende rentenivå. Ordningen bortfalt fra 2015.

DRIFTSBYGNINGER

Fra 2010 fram til utgangen av 2019 har vi fått 16 saker innvilget hos Innovasjon Norge med tilskudd til oppføring av driftsbygninger/tilbygg til driftsbygninger og tilskudd ved generasjonsskifte. Samlet er det utbetalt kr. 10 118 200 i perioden. Endringer av regelverket

hos Innovasjon Norge i 2003 har medført færre saker men at hver enkelt sak er blitt større. Det maksimale beløpet for tilskudd er nå 2 millioner kroner mot før 2003 hvor det var på kr 230 000. Fra og med 2004 til delvis 2010 har det vært en enorm konkurranse på investeringsmidlene hos Innovasjon Norge. Innovasjon Norge Nordland har mottatt ca. 60 søknader hvert år i denne perioden, mens de har hatt penger til å innvilge ca. 20 søknader. Denne investeringslysten hos bøndene i fylket ser nå ut til å ha avtatt fra 2010 og fram til 2019 selv om det er variasjoner fra år til år.

NYDYRKING OG GRØFTING

Ordningen med tilskudd til grøfting av innmark hos Innovasjon Norge bortfalt fra og med 31.12.2006. Den ble så «vekket til live» igjen i 2013 i en litt annen form en før. Ordningen er nå lagt til kommunene slik at kommunen har vedtaksmyndighet for den enkelte sak. Fylkesmannen fordeler ramme for kommunene og betaler ut innvilget tilskudd når kommunen har ferdiggodkjent saken og arbeidet med dreneringen er ferdig utført.

Det har vært forholdsvis stor aktivitet på nydyrking de siste årene. I perioden fra 2012 til og med 2019 har det blitt gitt godkjenning fra kommunen om nydyrking av til sammen 789 dekar. Fra 2. juni 2020 ble forskrift om nydyrking endret slik at det ble innført et forbud om nydyrking av dyp myr. I særlige tilfeller kan kommunen dispensere fra dette.

MILJØ

Landbruksnæringen produserer store mengder husdyrgjødsel. Alle bruk som driver landbruksproduksjon er pålagt å utarbeide gjødselplan. Husdyrgjødselen blir derfor tatt vare på som den skal og til det alt vesentligste brukt til gjødsel for gras til forproduksjon. De fleste brukene har rikelig spredeareal, men noen få har for lite areal og må derfor leie spredeareal for å dekke kravet. Det har vært diskutert sentralt om å endre kravene for spredeareal. Det er ikke pr. dags dato tatt noen beslutning om å endre spredearealkravene. En slik skjerping av arealkravene vil så langt vi kan se, ikke få store konsekvenser for næringen i vår kommune.

Det brukes store mengder landbruksplast hvert år innafor næringen. Innsamling og resirkulering av slik brukt plast er ikke tilfredsstillende. Mye plast blir brent eller deponert. Dette må næringen gjøre noe med for å bedre miljøprofilen.

KLIMA

De siste årene har diskusjonen om klima og klimaendringer gått i norsk politikk og i allmenheten for øvrig. Vi skal redegjøre for noen hovedtrekk i det som har skjedd og vil skje i klimapolitikken i Norge.

NORSK KLIMAPOLITIKK

Norge har inngått en avtale med EU om en felles oppfyllelse av klimamålet for 2030. Det betyr at Norge blir en del av EU's klimarammeverk, som består av tre pilarer. Hver pilar har sitt eget regelverk og egne mål. De tre pilarene er:

1. Kvotesystemet EU ETS. Den er regulert gjennom kvotedirektivet.
2. Ikke – kvotepliktig utslipp. Den omfattes av regelverket i innsatsfordelingsforordningen. Pilaren omfatter utslipp fra blant annet transport, jordbruk, oppvarming, avfall, fluorholdige gasser og deler av utslippene fra industri og

petroleum. Norges mål for ikke – kvotepliktige utslipp er per i dag 50 prosent reduksjon i 2030 sammenlignet med 2005.

3. Opptak i skog – og arealbrukssektoren. Pilaren har eget regelverk og alle land får mål om netto null utslipp for denne sektoren.

På bakgrunn av avtalen med EU, gav regjeringen i mai 2019 underliggende etater i oppdrag å utrede tiltak og virkemidler som kan kutte de norske ikke – kvotepliktige utslippene med minst 50 prosent innen 2030. Utredningene er sammenfattet i en rapport kalt Klimakur 2030.

KLIMAKUR 2030

Rapporten Klimakur 2030 er en utredning av ulike tiltak og virkemidler som kan gi minst 50 prosent reduksjon i ikke – kvotepliktige utslipp i 2030 sammenlignet med 2005. Den skal være en bruksanvisning i hvordan Norge skal nå klimamålene. Rapporten er utarbeidet av en faggruppe der Miljødirektoratet har ledet og koordinert arbeidet.

Mandatet til Klimakur 2030 omfatter to av de tre pilarene i EU's klimarammeverk:

- Del A av rapporten omfatter hvordan en kan oppnå minst 50 prosent reduksjon i ikke – kvotepliktige utslipp i 2030 sammenlignet med 2005.
- Del B av rapporten omhandler tiltak og virkemidler for økning i opptak og reduksjon av klimagassutslipp i skog – og arealbrukssektoren.

Rapporten ble overlevert til regjeringen 31.01.2020 og ble senere sendt ut på høring med høringsfrist 30.04.2020. Det var da mottatt 1 730 høringsuttalelser.

DAGENS UTSLIPSSITUASJON I LANDBRUKET

Det er hovedsakelig metan og lystgass som blir regnet inn i jordbrukssektorens klimagassregnskap. Jordbruket er den største kilden til utslipp av både metan og lystgass. Det meste av metanutslippene kommer fra dyrenes fordøyelse, spesielt fra drøvtyggere. Resten av metanutslippene kommer fra lagring av husdyrgjødsel. Størsteparten av lystgassen kommer fra spredning av kunst- og husdyrgjødsel. Resten av lystgassutslippene fra jordbruket kommer hovedsakelig fra dyrkede myrer, lagring av gjødsel og nedbrytning av vekstrester, som halm, i jorda.

Kalking og spredning av mineralgjødselen urea gir et mindre utslipp av CO₂ fra jordbruket. I tillegg kommer utslipp av CO₂ fra forbrenning av olje til oppvarming og diesel til landbruksmaskiner. I det norske klimagassregnskapet regnes disse utslippene inn under energi- og transportsektoren. Oppdyrking av myr fører også til utslipp av CO₂ gjennom nedbrytning og tap av karbon. Dette inngår ikke som utslipp fra jordbruket i klimaregnskapet, men rapporteres årlig til FNs klimakonvensjon og til Kyotoprotokollen under arealbrukskategorien.

MÅLING AV CO₂

Alle internasjonale avtaler som Parisavtalen, EU's klimarammeverk og Klimakur 2030 baserer seg på å definere klimamålene ut fra en metode som kalles GWP 100 (Global Warming Potensial 100). Det betyr «det globale oppvarmingspotensialet over en periode på 100 år. Ved bruk av denne metoden regnes alle klimagasser om til CO₂ – ekvivalenter for å kunne sammenligne de ulike gassenes påvirkning av klima.

Denne metoden har det blitt en del uenighet om. Flere klimaforskere er nå i ferd med å ta til orde for å finne en ny metodikk for å regne på metan og andre kortlivede klimagasser på. En metodikk som tar hensyn til gassenes forskjellige egenskaper. Ved universitetet i Oxford har en gruppe forskere ledet av Myles Allen foreslått en metodikk som kalles GWP * (uttales GWP – stjerne).

Detter er hovedforskjellen for de to metodene:

- GWP 100. Alle typer klimagasser regnes om til CO₂ – ekvivalenter og forutsetter at alle gasser opptrer på samme måte i atmosfæren som CO₂. En halvpart av CO₂- en blir på et eller annet tidspunkt tatt opp i havet og på landjorda. Den andre halvparten av utslippet CO₂ akkumuleres i atmosfæren nesten til evig tid.
- GWP*. Denne metoden tar hensyn til de enkelte gassers forskjellige egenskaper. Metan, som er problemet i landbruket, er 25 ganger sterkere klimagass enn CO₂. Men metan oksiderer og brytes ned hele tiden og har derfor en gjennomsnittlig levetid i atmosfæren på rundt ti år.

I et klimaregnskap som går over 100 år vil forskjellen mellom de to metodene å regne kunne utgjøre en forskjell på opptil 80 prosent spesielt på metanutslipp har Agri Analyse beregnet. Men så lenge det i internasjonale avtaler blir brukt GPW 100 er det den som gjelder.

LANDBRUKETS KLIMAPLAN 2021-2030

Landbrukets klimaplan er en avtale som ble undertegnet og inngått 21.06.2019 mellom regjeringen og Norges Bondelag og Norges Bonde og Småbrukarlag. Avtalen omhandler å redusere klimautslippene og øke opptaket av karbon fra jordbruket i perioden 2021 – 2030.

Avtalepartene har satt de fire hovedmålene for jordbrukspolitikken som ei overordna ramme for klimaavtalen:

- Matsikkerhet og beredskap.
- Landbruk over hele landet.
- Økt verdiskapning.
- Et bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser.

Avtalen viser også til at klimagassutslipp fra biologiske prosesser ikke kan sidestilles med utslipp fra fossile kilder.

Landbrukets klimaplan identifiserer åtte satsningsområder for utslippskutt i landbruket som samlet skal bidra til å innfri klimaavtalen mot 2030. Planen skisserer løsninger som vil redusere de samlede klimagassutslippene fra jordbruket med 4 – 6 millioner tonn CO₂ – ekvivalenter i perioden 2021 til 2030. Satsningsområdene synliggjør hvilke tiltak som må iverksettes, barrierer, nødvendige rammevilkår og nøkkelaktører i landbruksnæringa. Satsingene vil være en viktig struktur for videre felles klimaarbeid i landbruket.

Satsningsområdene for landbrukets klimaplan 2021 – 2030 er:

1. Utrulling av klimakalkulator og økt satsning på klimarådgivning.
2. Mer klimavennlig og bærekraftig foring, avl og friskere dyr.
3. Fossilfri maskinpark.
4. Fossilfri oppvarming.

5. Bedre bruk av gjødsla og god agronomi.
6. Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg.
7. Jorda som karbonlager.
8. Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket.

Dette er i hovedtrekk avtalen som ligger til grunn for landbrukets arbeid med klimatiltak for perioden 2021 – 2030. Skulle vi ha fulgt anbefalingene i Klimakur 2030, ville det fått store konsekvenser for norsk landbruk. Landbrukets klimaplan 2021 – 2030 tar utgangspunkt i det landbruket vi har og vil tilpasse seg klimaproblematikken på en annen måte enn det som er skissert i Klimakur 2030.

(kilder for klimakomiteet: Klimakur 2030, del A – kapittel 7: landbruk, Landbrukets klimaplan 2021 - 2030, Norsk Landbruk nr. 5, artikkel s 62 «Kyr er som nedlagte kraftverk»)

ØKONOMI

Næringsinntekten fra landbruket i Alstahaug, definert som skattemessig overskudd fra næringsvirksomhet har økt i perioden 2002 til 2008. Etter en kortvarig nedgang i 2008, har inntektene variert noe. Fra 2013 har imidlertid både de totale inntektene og inntektene per jordbruksbedrift økt ganske kraftig fram til 2018. I 2002 lå næringsinntekten per jordbruksbedrift på kr. 157 600. I 2008 lå den sammen inntekten på kr. 249 400 og for inntektsåret 2017 var det steget til kr. 348 300. Dette framgår i en rapport kalt «Landbruk i Alstahaug – Samfunnsmessig betydning» utarbeidet av Evgueni Vinogradov og Merete Kvamme Fabritius fra Nordlands Forskning for Alstahaug kommune.

Den økonomiske situasjonen for landbruket i kommunen ser ut til å være forholdsvis sunn. Det er en del bruk som har økt gjeldsgraden ganske betraktelig etter utbygging eller oppkjøp av nabobruk. Fortsetter denne utviklingen over tid vil det bli problematisk for næringen generelt og de enkelte brukene spesielt.

TILLEGGSNÆRINGER

Etter at HALD IKS ble nedlagt er det næringssjefen i Alstahaug som behandler saker for kommunens næringsfond. Dette er midler som er rettet mot personer som er interessert i å komme i gang med en forundersøkelse for å starte opp en tilleggsnæring.

HOVEDMÅL FOR TRADISJONELL JORDBRUKSPRODUKSJON OG TILLEGGSNÆRING

Holde oppe og styrke jordbruksproduksjonen slik at sysselsetting og bosetting knyttet direkte til jordbruket kan sikres. Utvikle lønnsomme arbeidsplasser og økt verdiskaping i virksomheter knyttet til jordbruksproduksjonen

HANDLINGSPLAN JORDBRUK

- Kommunen og andre aktører skal gjennom sitt arbeid bidra til en opptrapping i investeringene i driftsbygninger og driftsapparat for øvrig.
- Grovforproduksjonen skal økes gjennom fokus på agronomiske tiltak som regrøfting, nydyrking, jordkultur, kalking, ugrasbekjempelse og lignende.
- Det skal arbeides for å øke dagens melkeproduksjonsvolum.
- De konkurransefortrinn vi har på kysten med lite rovdyr, lite snø og dermed lang beitesesong, skal utnyttes for økt kjøttproduksjon. Det er viktig å fortsette å skape fagmiljø rundt svineholdet.
- Det skal arbeides for å opprettholde lokal produksjon av potet og grønnsaker og styrkes fagmiljøet som bl.a. fortsatt er på Mindland.
- Det skal arbeides for at Alstahaug legger til rette for økologisk produksjon i mest mulig grad.

TILLEGGSNÆRINGER

- Det skal arbeides for at gårdsturismen bygges ut slik at bygninger kan nyttes til overnatting og andre tilbud til turister slik som fiske, lokal mat og bruk av natur utvikles.
- Det skal arbeides for å videreutvikle eksisterende tilbud innen grønn omsorg og legge til rette for at opphold på gårdsbruk kan brukes som tilbud i arbeid for og med barn, unge og voksne som har spesielle behov for aktivitet, tilrettelegging og tilhørighet.
- Kommunen skal støtte opp om den næringsmiddelindustrien vi har i regionen og legge til rette for areal- og utbyggingsbehov.

REKRUTTERING, VELFERDSORDNINGER, ETTER- OG VIDEREUTDANNING BØNDER

REKRUTTERING

Gårdene og bygdene behøver nye unge krefter, men det er ikke alltid like lett å nå de unge.

De unge tenker annerledes i dag sammenlignet med for noen tiår siden. Landbruk og bygdeliv må *formes* slik at det appellerer til neste generasjon. Nye tider krever nye løsninger.

Samfunnet har blitt mer individualistisk. Bygdeungdommen orienterer seg og velger etter personlig lyst og interesse. Sterk utvikling innenfor kommunikasjon og ny teknologi, samt stor kjøpekraft, gjør det stadig lettere å leve ut personlige interesser og ønsker.

Ungdommen stiller krav til gård og bygd. De unge vokser opp i et samfunn preget av nye ordninger. De har derfor valget og kan sette sammen eget livsløp og egen livsstil. Gårdsdrift er derfor ikke lenger en plikt. Hvis de skal velge å bo i bygda og drive en gård, stiller de klare krav.

Gårdsdrift krever sterk interesse med dagens rammevilkår. De som ikke har denne interessen, velger bort slektsgården. Andre unge med landbruksinteresse må få slippe til. En del unge familier er i dag på jakt etter gårdsbruk. Disse har lyst å bo i ei bygd. Landbruksskolene har overvekt av elever uten odelsrett. Mange av dem får ikke realisert sin gårdsdrøm.

Mange unge ser verdien i å bo og arbeide på gård. Gården gir mulighet til å dyrke en interesse, den gir kontakt med dyr og oppfattes som et bedre oppvekstmiljø for barn. På tross av stramme rammevilkår, er det mange unge som likevel vil velge gården grunnet de positive opplevelser denne gir tilgang til. Det er opplevelsene og de positive alternative verdiene, som må fokuseres på for å nå de unge.

Det finnes mange ordninger, prosjekter, m.v. som tar sikte på å bedre rekrutteringa i landbruket, og utfordringa fremover vil være å ta tak i de elementene som påvirker valgene til de unge og holdningene til de eldre.

PRAKTIKANTORDNINGEN

Denne ordningen er med på å styrke rekrutteringen og kjennskapen til landbruket. Det gis her mulighet for ungdom som ikke har tilknytning til gård, til å få kjennskap til gårdsarbeid.

I Alstahaug har ikke gårdbrukerne vist den helt store interessen for å ha en praktikant på gården. Andre kommuner har mange praktikanter ute på gårdsbrukene hvert år.

Ordningen er ikke godt utnyttet totalt sett i Nordland fylke. Det har hendt at mye av de avsatte BU-midlene til dette formålet, har stått ubrukt ved utgangen av et år. Fra 2018 er ordningen noe endret etter at det ble oppdaget en del juks med ordningen på nasjonalt plan.

REKRUTTERINGSPROSJEKTER I NORDLAND

Fylkesmannens Landbruksavdeling, Norges Bondelag og lignende organisasjoner har fra tid til annen, prosjekter som retter seg mot ungdom for å rette søkelys mot rekruttering til landbruket.

4-H GÅRDER

I Alstahaug er det en godkjente 4H gård. Solvoll 4H gård og Hestesenter rett utenfor Sandnessjøen. Det er to aktive 4H klubber i kommunen. En på Mindland og en på Søvik.

4 H gården og de to klubbene er positive for rekrutteringa til landbruket i Alstahaug og for tilbudet til barn og ungdom generelt. Klubbene fremmer rekrutteringen til landbruket på en god måte.

VELFERDSORDNINGER

AVLØSERORDNINGEN FOR FERIE OG FRITID

Denne ordningen er godt utnyttet i Alstahaug. Mange gårdbrukere er medlemmer av avløserlag med arbeidsgiveransvar, mens andre velger å ha avløsere som de selv har arbeidsgiveransvaret for.

AVLØSERORDNINGEN VED SYKDOM, SVANGERSKAP M.V.

Denne ordningen blir godt utnyttet i Alstahaug. Helgeland Landbrukstjenester DA har avløsere ansatt som hjelper ved sykdom, men også gårdbrukerne selv skaffe til veie hjelp når de blir syke m.v.

TIDLIGPENSJON FOR BØNDER

I Alstahaug har vi flere gårdbrukere som benytter seg av denne ordningen. De har overdratt sine gårdsbruk til neste generasjon og søkt tidligpensjon fra fylte 62 år.

Ordningen skal bidra til å lette generasjonsoverganger i landbruket for de som har hatt hoveddelen av sine inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk.

LANDBRUKSVIKARORDNINGEN

Alstahaug kommune har ikke landbruksvikarer. Etter at landbruksvikarordningen ble avviklet har Alstahaug kommune gitt tilskudd til Helgeland Landbrukstjenester DA slik at de har ansatt avløsere og organiserer arbeidet med avløserne. Fra og med 2012 har dette tilskuddet opphørt.

ETTER- OG VIDEREUTDANNING AV BØNDER

Ved landbrukstellinga i 2009, samlet Statistisk Sentralbyrå inn en del faktagrunnlag om landbruket i kommunen. Blant annet ble det spurt om utdanning innen landbruksnæringa i Alstahaug. Av 93 spurte gårdbrukere, svarte så mange som 59 at de ikke hadde formell landbruksutdanning. 34 bønder svarte at de hadde gått landbruksskolen. Av 69 spurte ektefeller/medbrukere var tallene 56 uten landbruksutdanning og 13 med utdanning.

Dvs. at det kun er 37 % av gårdbrukerne og 19 % av medbrukerne (ektefelle, samboer eller partner) i Alstahaug som har formell landbruksutdanning. Dvs. det er et stort behov for etter- og videreutdanning innen landbruksnæringa i Alstahaug. For Nordland fylke som helhet er det 40 % av gårdbrukerne som har formell landbruksutdanning og 14 % av medbrukerne. Omdømmemessig for landbruket er det av betydning at næringsutøverne ikke bare reelt er kompetente, men også kan vise til formell kompetanse innen sitt fagområde.

Det finnes mange tilbud når det gjelder etter- og videreutdanning for bønder. Mosjøen Videregående Skole Marka (Vefsn Landbruksskole) arrangerer bl.a. ”voksenagronomkurs”.

I Alstahaug har Bygdefolkets studieforbund arrangert forskjellige kurs. Enkelte gårdbrukere har gjennomført datakurs, Bioforsk Nord Tjøtta arrangerer jevnlig kurs som bl.a. har bønder som målgruppe. Likeså er Norsk Landbruksrådgivning Helgeland en sentral aktør i etter- og videreutdanning av bønder.

HOVEDMÅL FOR REKRUTTERING, VELFERDSORDNINGER, ETTER- OG VIDEREUTDANNING BØNDER

Landbruket i Alstahaug skal være ei næring som er ønsket av de fleste innbyggere og som en interessant og attraktiv arbeidsplass for både bøndene selv og de ansatte. Det er et hovedmål å øke det generelle kompetansenivået i landbruksnæringa, hvor en samordnet forvaltnings- og veiledningstjeneste er en aktiv medspiller

HANDLINGSPLAN

- Gjøre landbruket ønsket av de fleste innbyggere ved å få fram viktigheten av ren norsk mat med god kvalitet. Markedsføre bondegårdsferie og viktigheten i de verdiene en slik ferie gir. Arrangere åpen-gård dager. Få fram den frihet og de verdiene det gir for barn og voksne å bo og leve på en gård.
- Øke kunnskapen hos befolkningen i kommunen med hensyn til viktighetene av lokal matproduksjon i beredskapssammenheng.
- Samarbeide med skole og synliggjøre landbruk i skoleverket.
- Gjøre gården til en attraktiv arbeidsplass for bøndene selv ved å få opp motivasjonen, optimismen og gleden ved å drive landbruk.
- Arbeide for å få til gode avløserordninger, slik at bøndene får avlastning både til ferie og fritid og ved sykdom.
- Gjøre landbruket interessant for ansatte på gården ved å få til gode arbeidsavtaler. Ta avløserne med på råd i alt som angår gårdsdriften. Gi positive tilbakemeldinger på den jobben avløserne utfører.
- Gi god opplæring på gården og melde avløserne på kurs og fagdager. Vise respekt for den jobben avløserne utfører som bondens stedfortreder.
- Øke det generelle kompetansenivået i landbruksnæringa ved å tilrettelegge for at praktikanter kan få opplæring på gårdene. Utvikle nye kurs for bønder og nytte de kursmulighetene som allerede finnes.
- Stimulere til at flest mulig av de gårdbrukerne som ikke har formell landbrukskompetanse gjennomfører ”voksenagronom”.

SKOG, UTMARK OG KULTURLANDSKAP

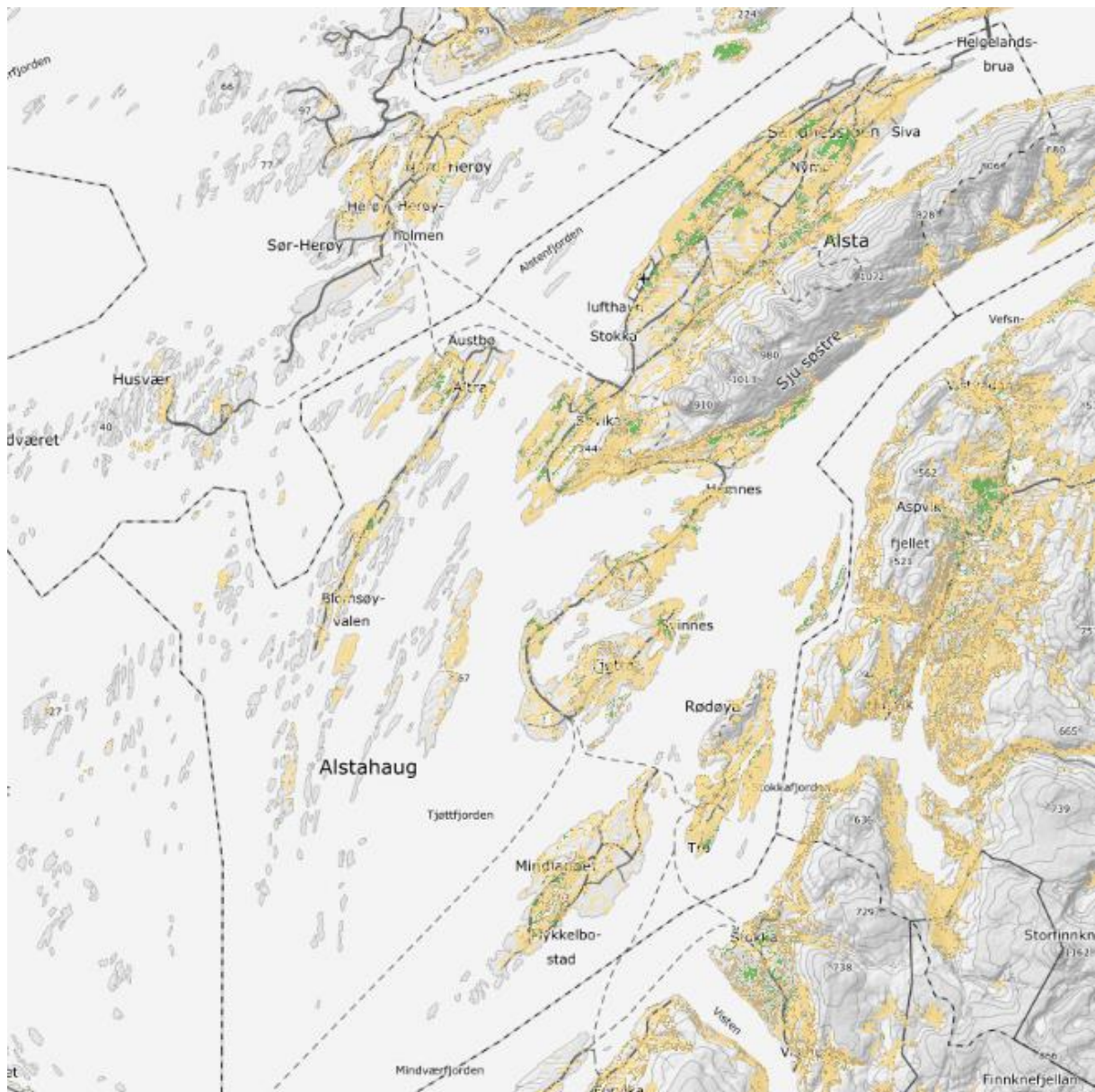
Dette kapitlet handler om skog, utmark og kulturlandskap. Det vil belyse at dette i tillegg til drift av jorda og husdyrbruket er betydelige verdier for landbruket, men også for kommunenes innbyggere og tilreisende.

SKOGBRUK

Skog utgjør 38% av Norges landareal. Alstahaug kommune er en skogreisningskommune. Ca. 9 000 dekar (daa) er tilplantet med gran. Ut fra gamle skogreisningsplaner regnes ca. 12 000 daa som skogreisningsmark. Kommuneplanen opererer med 17 000 daa produktiv skog, mens ut fra landbruksregisteret er det 25 219 daa med produktivt skogsareal.

Størrelsesgrupper skog daa	Antall landbrukseiendommer	Dekar produktiv skog
a) 0-4 daa	90	50
b) 5-19 daa	55	598
c) 20-49 daa	41	1357
d) 50-99 daa	45	3335
e) 100-199 daa	26	3838
f) 200-299 daa	15	3657
g) 300-399 daa	11	3748
h) 400-499 daa	5	2191
i) 500-599 daa	7	3895
j) 600+ daa	2	2550
Sum	297	25219

Tabellen viser tall fra landbruksregisteret. En landbrukseiendom er en eiendom som benyttes, eller kan benyttes, til jord- og/eller skogbruk. Som hovedregel regnes alt som eies av samme eier innenfor en kommune, som én land- brukseiendom.

Kartet er hentet fra Kilden.nibio.no og viser treslag i Alstahaug kommune. Grønn er barskog og gul er lauvskog.

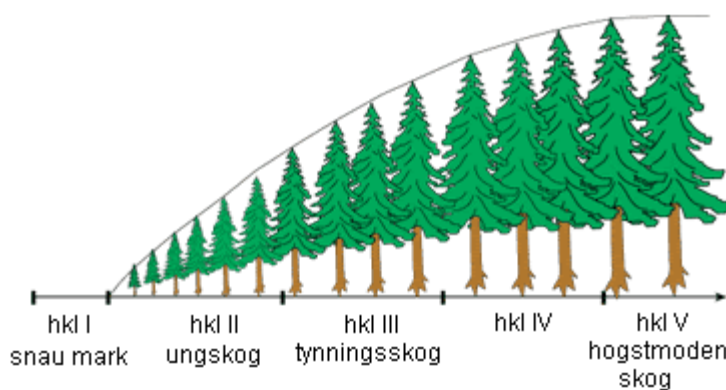
I Norge har vi standarder for bærekraftig skog som er i tråd med FN bærekraftsmål nr 15. Disse heter Norsk PEFC skogstandard og ble tidligere kaldt Levende skog standarder. Disse ble revidert for tredje gang i 2015. Den har nå 27 kravpunkter for å sikre at det tas økologiske og sosiale hensyn samtidig som det kan drives skogbruk i samsvar med internasjonale krav til bærekraftig bruk. Kravpunktene omfatter bl.a. etablering av nøkkelbiotoper, gjensetting av livsløpstrær og hensyn til vannmiljø ved å spare kantsoner. De fungerer som en konkretisering av bestemmelser i lovverk som regulerer skogbruket. Kravpunktene er fastsatt på grunnlag av dagens kunnskap, og gjenspeiler hvilke utfordringer en for tiden mener er de viktigste å ta hensyn til. Alle tiltak knyttet til hogst og stell av skogen krever et bevisst forhold til å ta hensyn til andre interesser. Det er skogeier som har ansvaret for at tiltakene i skogen blir utført på best mulig måte. At kravpunktene følges kontrolleres både gjennom internkontroll og eksternkontroll. (hentet fra Norges skogeier forbund)

Kystskogbruket er et samarbeid som jobber for at potensialet i skognæringa langs kysten skal realiseres. Alle kystfylkene fra Finnmark i nord til Agder i sør er med.

Kystskogbruket er en samarbeidsform og arbeidsmetodikk, hvor skog- og trenæringa i syv kystfylker jobber aktivt sammen med fylkespolitisk – og administrativt nivå, med støtte fra faginstansen på landbruksnæring hos Fylkesmannen.

Målet til Kystskogbruket er å firedoble verdiskapinga gjennom at potensialet i skogbruket langs kysten realiseres innen 2040. Kystskogbruket sin andre «Melding om Kystskogbruket» ble vedtatt i alle fylkesting i Kystskogbruket høsten 2015.

Hvis man sier at skogen starter med snaumark og at det da skjer foryngelse enten naturlig eller ved planting så vil man ha en utvikling av skogen. Hvert enkelt tre vil bli eldre. Dette er særlig tydelig om alle trærne har samme alder. På et tidspunkt vil trærnes tilvekst avta og i skogbruket sier man at skogen er hogstmoden. Figuren er lånt fra skogveven.no

Den største planteaktiviteten var på 1950 og 60 -tallet. Mye av skogreisningen er planting av sitkagran. Etter at skogplantingstilskuddet falt bort i 2003 har det vært mindre planting i kommune.

Skogreisningen hadde som formål å «bygge landet». Det var gode tilskudd og godt organisert planting. Mye av det arealet som ikke var i bruk til annet ble tatt i bruk ved skogplanting. Ikke alle har vært like fornøyde med denne skogplantingen. Den har blitt kritisert i et miljøperspektiv, mens skogforskninga så en fantastisk produksjon. En undersøkelse gjennomført av NiBIO viser at sitka har 53% mer stammevolum enn vanlig gran. Forskjellen på vollum økte mot nord. I Nord-Norge var forskjellen så stor som 86%. Forskjellen var også større på felt med større tetthet. Det virker som sitkagran greier å utnytte markas produksjonsevne bedre enn vanlig gran i kyststrøk. Forskjellen var størst i eldre skog. Karbon binding på sitka var 108% høyere enn på vanlig gran i Nord-Norge i forøket.

De siste årene har en del av denne skogen blitt avvirket. Avvirkningen har til nå variert veldig. Enkelte år har flere brukere gått sammen og tatt ut virket med hogstmaskin. I år hvor dette ikke skjer vil det være lite hogst i kommunen. Enkelte av disse hogstene har bekreftet skogreisningsskogens gode produksjonsevne. Andre har ikke gitt like godt resultat. Dette har særlig vært felt som har blitt avvirket før skogen har vokst ut, blitt hogstmoden.

Noe av skogen i kommunen står utilgjengelig. Det kan være skog som er plantet på veiløse øyer eller er avhengig av ferjetransport. Andre utfordringer, flaskehalsar kan være veinettet eller behovet for lunneplasser, eller kaianlegg. Dette gir en vanskelig logistikk. Alle som avvirker skog er pliktige til å avsette midler til skogfondet. Dette er penger som følger eiendommen og som skal brukes til tiltak som er til gode for skogen på eiendommen. Når man bruker midlene gir dette skattefordel.

I dag er det også mange skogeier som velger og ikke plante skog selv om det i skogloven er en foryngelsesplikt. Dette kan på lang sikt forringe skogproduksjonen i kommunen både med tanke på virke men også med tanke på karbonbinding.

Skogen binder CO₂ gjennom fotosyntesen. Trærne tar opp CO₂ fra atmosfæren og lagrer den som biomasse. Dør skogen vil mye av karbonet gå tilbake til atmosfæren. Vil vi stoppe global oppvarming, må bruk av fossilt karbon reduserast og erstattast med fornybare alternativ.

Blant tiltak som nevnes for å øke karbonbindingen er:

- Øke produktivt skogareal
- Øke skogplantingen
- Opprettholde eller øke karbonlageret gjennom planteforedling, økt plantetetthet, forbud mot hogst av ungskog samt styrket skogvern
- Utrede en ordning med frivillige klimatiltak
- Stimulere sterkere til uttak av råstoff til bioenergi
- Gjøre gjødslingen av skog mer målrettet

I Alstahaug kommune produseres det meste av bioenergi i form av vedproduksjon. Det er flere små vedprodusenter i kommunen. Det finnes et potensiale for å utnytte skogen bedre mht. vedproduksjon, både i form av hogst samt nødvendig stell av skog som tynning og rydding. Dette kunne også ha gjort enkelte områder bedre tilgjengelige for folk og fe. Det er også potensiale til å utnytte bienergi til oppvarming i flere bygg.

Det er noen som sager tømmer for private og til eget bruk. Dette er noen sagbruk og noen portable sagbruk.

Alstahaug planteskole ble anlagt i 1930 på gården Skei i Alstahaug og eies av Helgeland Skogselskap. Årlig produseres og selges ca. 1 million planter. Dette er skogplanter og planter til pyntegrønt. Til pyntegrønt selges det til hele landet. Dette representerer 3-4 årsverk. Alstahaug planteskole bidrar også til FOU arbeid i ulike nettverk. Her kan nevnes samarbeid med frøplanteverket.

Skogplanter i ett av drivhusene på Alstahaug Planteskole.

Foto: Ragna Gunn Bye

Ytre Helgeland Skogeierlag er en næringsorganisasjon for skogeiere. Den er en del av Allskog, som dekker de seks nordligste fylkene. Her jobbes det blant annet med veiledning, virkesomsetning, kulturarbeid, skogbruksplaner og utmarknæring. I Alstahaug kommune er det i dag 24 medlemmer i laget.

Skogen har også andre verdier enn produksjon av skog. Den er rekreasjonsområder for allmenheten. Videre er skogen leveområder for mange andre arter. En kan nevne sopp, planter og dyr. Noen av disse er utnytbare i næringsammenheng og danner utmarksnæringen.

UTMARKSRESSURSER

Det er et rikt plante, fugle- og dyreliv i Alstahaug kommune.

Elg

De første sikre observasjonene av elg i Alstahaug kommune i nyere tid ble gjort i 1975. Etter hvert har elgjakta blitt en betydelig ressurs og i 2001 ble det felt 54 elg totalt, mens det i toppåret i 1993 ble felt 134 dyr. Etter noen år med lav avskyting midt på 2 000 -tallet, stammen har økt og derfor har også uttaket økt de siste årene. Elgjakta er godt organisert. Det er vald som har bestandsplan og seks vald som får enkelt-tildeling fra kommunen.

Rådyr

Det er jakt etter rådyr i Alstahaug kommune. Det er et stort vald (Alsten elgregion) med fri tildeling, et område som får tildeling i hennhold til bestandsplan med avskytingplan (Austbø, Blomsøy og Hestøysund) og et enkeltvald. Rådyret er en betydelig resurs og det selges en del kort på rådyrjakt.

Hjort

2019 ble det åpnet for jakt etter hjort i Alstahaug kommune. Dette etter flere år med sikre observasjoner. Alsten elgregion godkjennes som hjortevald i 2020.

Annet småvilt

Det er også jaktbare fuglearter som ender, gjess, rype og orrfugl i Alstahaug. Grågåås (jaktbar) hekker flere steder i kommunen og kan, i likhet med rastende gjess som kortnebbgåås (jaktbar) og kvitkinngås (ikke jaktbar), være årsak til betydelige beiteskader på innmark. På enkelte øyer er det en bra bestand av rype.

Innlandsfisk

Når det gjelder innlandsfiske så finnes det kun noen få vassdrag med tilgjengelighet for allmenheten. Hertenvassdraget er det største med både anadrom fisk og innlandsfisk. Fisket etter innlandsfisk er ikke organisert.

KULTURLANDSKAP

Kulturlandskap kan defineres som det menneskeskapte landskapet. I Alstahaug er det spor etter bosetning av mennesker i lang tid. Kommunen har et storslagent og variert kulturlandskap. Historisk sett ble alle øyene og holmene utnyttet til slått og beite i kombinasjon med fiske. I dag drives det intensivt landbruk på de flate områdene på Alstenøya, i tillegg til øyene Mindland og Austbø. Det er stor interesse for å bruke øyer og

holmer til beite. Kompliserte eiendomsforhold gjør imidlertid at dette ofte er vanskelig. Områdene som ikke er i drift, gror igjen. Det er viktig å være klar over at kulturlandskapet alltid vil være i endring.

Kommunen har et rikt kulturlandskap med både historisk dybde og biologisk mangfold. Dette er en verdi i seg selv for tilreisende og allmenheten og er positivt for helse og trivsel. Dette landskapet kan brukes til både læring og næringsutvikling.

Kulturlandskapet er viktig både for fastboende og tilreisende. Sammen med den naturen som ikke bærer preg av menneskelig aktivitet er dette omgivelsene våre. Tilreisende opplever gjerne vårt kulturlandskap langs en ferdselsåre. Den viktigste ferdselsåren er Fv. 17 også benevnt som Kystriksveien. Fv. 17 går fra Steinkjer til Bodø. Den går gjennom store deler av kommunen, enten som vei eller som ferjestrekning. I tillegg til denne er det andre viktige knutepunkter hvor ulike transportmidler anløper, slik som hurtigbåtkaier, ferjekaier og flyplass. Hurtigruta går mellom Bergen og Kirkenes med daglige anløp i hver retning i Sandnessjøen.

Utmarka i Alstahaug kommune karakteriseres av tiltakende gjengroing av kratt- og lauvvegetasjon. Undervegetasjon med godt innslag av høgstaude- og lågurtvegetasjon er vegetasjonstyper med svært god beiteverdi for sau og storfe. En del av undervegetasjonen er mer preget av lyng og rabbesamfunn, og dette er beiter med lavere beiteverdi. Rike myrer med innslag av starr og halvgras har god beiteverdi for storfe, men noe lavere for sau. Strandenger er svært gode beiter både for sau og storfe.

Beitebruk er helt avgjørende for at kystlandskapet ikke skal gro igjen. Ensidig dyrehold og færre brukere gjør at det ikke beites så intensivt som før. Eiendomsforhold bidrar ofte til at beitebruk kan være vanskelig. For at det skal være mulig med dyrehold er gjerding nødvendig. Når ikke gjerdeplikten overholdes, blir beiting problematisk. Ofte skyldes disse problemene at grunneierne ikke bor i området. For øvrig kan veier, byggeområder, andre installasjoner og plantefelt virke som barrierer for beitedyra.

Gjengroing representerer en trussel mot det biologiske mangfoldet og kulturhistorien som kulturlandskapet representerer, og er således ikke bare et estetisk og beiteøkonomisk problem.

Alstahaug kommune har fått definere lokalt viktige kulturlandskap. Dette skal være 2 % av landbruksarealet i drift (540 daa). Arealene skulle være innmarksareal: fulldyrka, overflatedyrket eller innmarksbeite. I Alstahaug ble dette fordelt på to områder:

- Alstahaug som var tusenårssted for kommunen. Her ligger Alstahaug kirke med den gamle prestegården og Petter Dass museet.
- Tjøttas kulturlandskap er et landskap som preges av at det har vært kontinuerlig beitet i lang tid. Beiting drives fremdeles i stor skala. På Tjøtta finnes derfor kulturlandskapstyper som mange andre steder i kommunen har gått tapt. Kulturlandskapet på Tjøtta er økologisk variert, det representerer en utvikling i landbruks- og bosettingshistoria, samtidig som det er et levende kulturlandskap i aktiv bruk

Utvalgt kulturlandskap Blomsøy – Hestøy og Skålvær er et område som er plukket som et av de mest verdifulle kulturlandskap i Norge. Dette er særegne jordbrukslandskap med store

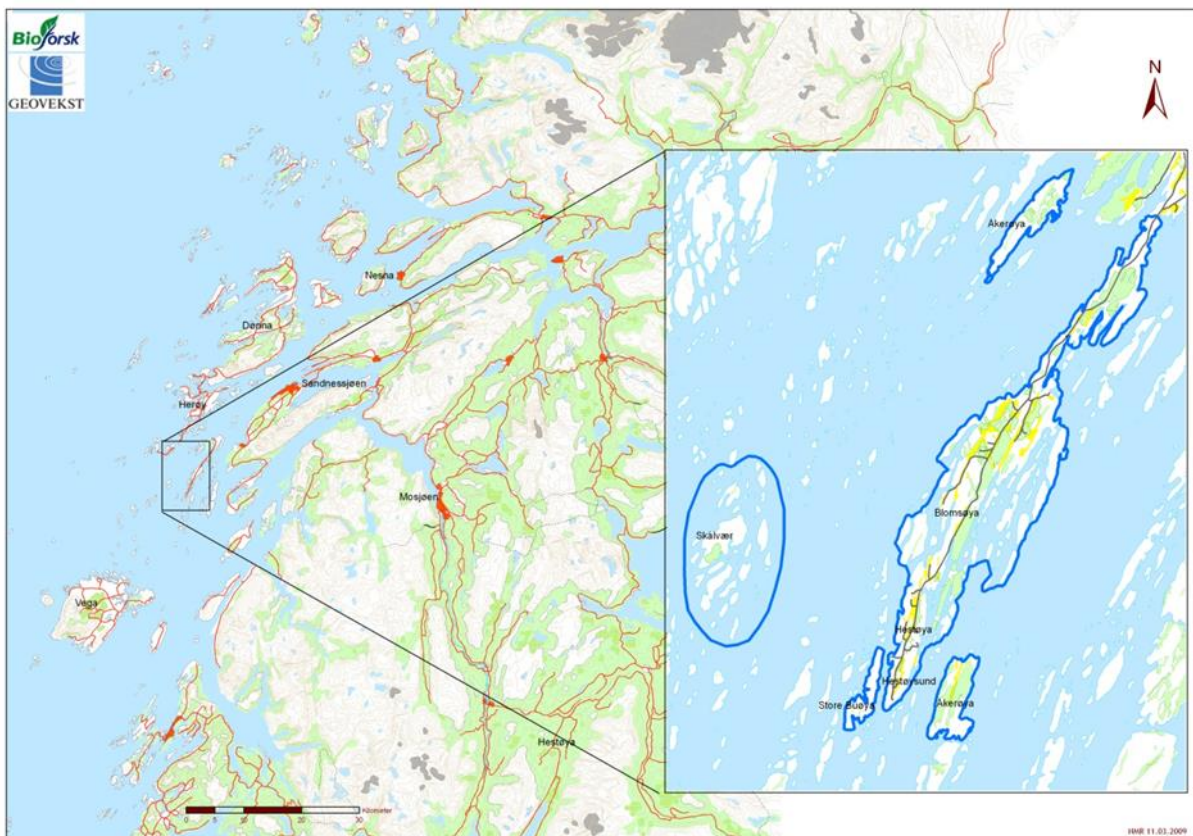
biologiske og kulturhistoriske verdier, skapt av mennesker i samspill med naturen gjennom generasjoner.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en økonomisk satsing og en arbeidsmåte for å ivareta et representativt utvalg av verdifulle norske jordbrukslandskap. Landbruksdirektoratet koordinerer arbeidet, i nært samarbeid med Miljødirektoratet og Riksantikvaren og med regional landbruks-natur- og kulturminneforvaltning, kommunen, grunneiere og landbruksforetak.

UKL Blomsøy, Hestøy og Skålvær har satset mye på skjøtsel i området gjennom både skogrydding og beiting. Det er også gjort en del i forbindelse med kulturminner. Bl.a. har fylkeskommunen laget en oversikt over eldre hus i området. Et stabbur er restaurert og flere bygg er enten påbegynt eller planlagt restaurert. Det er også utarbeidet en plan for ferdsel og informasjon.»

Innenfor området er det flere som i større eller mindre grad satser på turisme. Noen som tilleggsnæring og noen som hovednæring. Innenfor området er det ca 80 gjestesenger.

Området ligger sentralt på Helgelandskysten mellom hovedøyene Vega, Alsten og Dønna.(se kartet under):

I dag er Blomsøya, Hestøysund og Åkerøya sørøst for Blomsøya fortsatt bebodd og store inn- og utmarksarealer blir påvirket av ordinær landbruksvirksomhet. I tillegg brukes flere av de andre øyene, der det tidligere var fast bosetting, som beite. På Blomsøya er det mange, til dels små bruk, som til sammen danner ei grend. Den opprinnelige strukturen er bevart, med små

bruk, små skifter og et kupert landskap. Dette gir grenda et småskalapreg som vi i dag sjelden finner så godt bevart som på Blomsøya. Flere sommerfjøs, andre eldre driftsbygninger og steingarder, sammen med kulturminner av eldre dato, gir grenda historisk dybde.

Skålvær representerer det gamle, ekstensive landbruket og de verdiene denne driftsformen skapte ved sine spesielt artsrike slåttenger. Skålvær representerer også en viktig del av historien med sin tidligere status som handels- og kirkested for øyfolket. I tillegg til å være en del av det utvalgte kulturlandskapet er Skålvær et statlig sikret friluftsområde.

Det er totalen av verdier i området som gjør at det er et Utvalgt Kulturlandskap. En kan nevne kulturhistoriske spor, kalkrike bergarter som gir artsrikdom og det biologiske mangfoldet. En kan også nevne hjertegras, orkideer og sjelde beite mark sopp. Her har vi produktive slåttenger, strandenger og kystlynghei. Områdene er attraktive og idylliske utferds mål for båtturister

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket skal gi kunnskap og opplevelser og være en ressurs for framtiden, både for allmennheten, for eierne/brukerne og for forvaltning og forskning. Videre forvaltning av dette området vil skje i henhold til forvaltnings- og skjøtselsplaner som er utarbeidet for området.

Miljøgoder kan være frisk luft, tilgang på natur- og friluftslivsområder og vakre omgivelser. Alstahaug kommune har god tilgang på miljøgoder. Når status for temaet kulturlandskap, beitebruk og miljøgoder skal beskrives, er det nødvendig å fokusere på landskapsverdier og særpreg innenfor de ulike delene av kommunen. Det er også interessant å synliggjøre muligheter innenfor tilskuddssystemet.

VIRKEMIDLER

Forvaltningen skjer gjennom bruk av lovverket samt gjeldende forskrifter. En kan her nevne I tillegg har kommunene mulighet gjennom tilskuddsforvaltning. Noen tilskudd blir tildelt kommunen ut fra de lokale strategiene som igjen må forankres i landbruksplanen. I dag gjelder dette:

- Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)
 - Av tiltak som kan høre inn under denne ordningen er tilrettelegging, bevaring av biologisk mangfold, ivaretagelse og skjøtsel av kulturminner og miljøtiltak. Ordningen fungerer som en investeringsstøtte for miljøtiltak, og det må søkes særskilt for hvert enkelt prosjekt.
- Nærings og miljøtilskud i Skogbruket (NMSK)
 - skogkultur
 - Planting også tettere planting for større karbonbinding
 - miljøtiltak
 - veier
 - tynning
 - drift i vanskelig terreng
 - tiltak som har som mål å øke aktiviteten og ressursutnyttelsen i og fra skogen
- Utvalgte kulturlandskap

HOVEDMÅL FOR SKOG, UTMARK OG KULTURLANDSKAP

Det skal jobbes for at mest mulig av utmarka i Alstahaug tas i bruk. Målsetningen er å synliggjøre kommunens ressurser i skog og utmark samt arbeide for å ta vare på, bygge opp og legge til rette for utnyttelse av ressursene til beste for grunneierne og allmennheten i samsvar med " Norsk PEFC skogstandard ".

Det må iverksettes aktive tiltak, som beiting og andre skjøtselstiltak, for å gjenåpne og ivareta kulturlandskapet, slik at miljøgodene i kulturlandskapet kan komme allmennheten til gode.

Alstahaug skal bevare estetiske, biologiske og produksjonsmessige verdier i sitt kulturlandskap. Alstahaugs åpne jordbrukslandskap skal opprettholdes gjennom aktiv bruk. Allmennheten skal gis økt innsikt i og forståelse for verdiene knyttet til landbrukets kulturlandskap og samspillet mellom mennesker og natur.

HANDLINGSPLAN

- Kommunen skal tilstrebe en best mulig forvaltning utmarksarealer som er forankret i FN's bærekraftsmål. Dette ved samarbeidet mellom kommunen og lag/foreninger tilknyttet skog- og utmarksnæring
- Kommunen skal arbeide for å øke kompetansen til grunneierne og andre interessenter innen skogbruk, utmark, kulturlandskap og andre utmarksgoder. Det er et kontinuerlig behov for veiledning, informasjon og oppdatering. Eksempler skogkurs, skogdager, jaktlederkurs, skjøtsel av kulturminner og kunnskap om jakt og fiskekort.
- Kommunen skal informere om foryngelsesplikten. Dette gjennom generell opplysning og gjennom direkte kontakt med grunneiere i løpet av 3 år etter hogst.
- Kommunen skal jobbe for en best mulig forvaltning av hjorteviltet. Denne forvaltningen skal ta hensyn til aktiv landbruksdrift, påkjørsler på vei og konflikter med andre.
- Kommunen skal arbeide for å holde kulturlandskapet åpent ved beiting og andre skjøtselstiltak.
- Biologiske mangfold og variasjoner, produksjonsmessig potensiale, estetisk viktige landskapsrom og historiske verdier i kommunens kulturlandskap skal bevares gjennom aktiv bruk. Her er SMIL-ordningen og tiltaksstrategiene viktige virkemiddel.
- Kulturlandskapet i nærmere definerte områder i kommunen skal gjøres bedre tilgjengelig for allmennheten gjennom tilrettelegging og informasjon, eks. skilting, undervisningsopplegg, merking, gjerdeoverganger og anlegging av stier.
- Kommunen skal jobbe for å bevare og utvikle verdiene som ligger i UKL Blomsøy, Hestøy og Skålvær. Dette gjennom eget arbeid og ved samarbeid med grunneierne i området.
- Det skal tilrettelegges for at flere beitelag og grunneierlag opprettes. Arbeide med beitebruksplaner for å synliggjøre ressursene og gi forutsigbarhet for landbruksnæringa og andre samfunnshensyn/behov. Også for å synliggjøre gjengroing.
- I løpet av første del av planperioden skal det utarbeides en egen beitebruksplan for Alstahaug.

FORVALTNINGS- OG VEILEDNINGSTJENESTENE

Flere av veiledningstjenestene har både forvaltnings- og veiledningsfunksjoner. Kommunal landbruksforvaltning, Mattilsynet og Skatteetaten er eksempler på forvaltnings- og veiledningsorgan som har slike dobbeltfunksjoner.

SENTRALE FORVALTNINGS- OG VEILEDNINGSTJENESTER

Sentrale forvaltnings- og veiledningstjenester i tilknytning til Alstahaug-landbruket (jord-, skog- og hagebruk) er:

REGNSKAPSKONTOR

Det er flere regnskapskontor i kommunen som fører landbruksregnskap. Ved siden av føring av oppgavepliktige regnskap etter skattelovens bestemmelser, utfører regnskapskontorene omfattende økonomisk veiledning til gardbrukere. Regnskapskontorene er brukerfinansiert.

LANDBRUKSTAKSTER

Det er flere takstfirmaer og takstmenn i regionen. Det er imidlertid fåtall som er spesialister inn mot landbrukseiendommer og landbruksarealer.

BANK- OG FINANSINSTITUSJONER

Innen kommunens grenser har følgende bank- og finansinstitusjoner avdelingskontor:

Sparebank 1 Helgeland og DNB. Ved siden av tradisjonell utlånsvirksomhet (driftskreditt- og investeringslån) utføres det økonomisk veiledning og planleggingsbistand til gardbrukere. Bankene er svært viktige for gardbrukerne både ved daglig drift (driftskredittlån) og ved større investeringer. Bankene og staten virkemiddelapparat Innovasjon Norge, som gir tilskudd og lån til større investeringer, utfyller hverandre.

SKATTEETATEN

Skatteetaten har eget avdelingskontor i Sandnessjøen. Kontoret gir informasjon og veiledning i forhold til skattelovens og ligningslovens bestemmelser.

ALSTAHAUG PLANTESKOLE

Alstahaug planteskole er en skogplanteskole som eies av Helgeland Skogselskap og betjener hele Nordland og i noen grad leveres planter også lengre nord og sør i landet. Ved siden av salg av planter og planteutstyr, veileder og informerer planteskolen i plantearbeid og plantebehandling.

ALLSKOG

Allskog er et samvirke som eies av og er til for skogeiere i Nordland, Møre og Romsdal, Trøndelag og Troms. Allskogs formål er å arbeide for andelseiernes økonomiske interesser tilknyttet eiendommen.

TINE NORD-MEDLEMSTJENESTEN

TINE Nord – Medlemstjenesten har konsulenter som gir rådgiving innen mjølk- og kjøttproduksjon, og anna medlemsarbeid.

NORTURA

For sine leverandører har Nortura sitt eget rådgivningsapparat som dekker fagområdene KSL, føring, dyrehelse og miljø ved kjøttproduksjon på storfe, småfe og gris.

NORSK LANDBRUKSRÅDGIVING NORD-NORGE

NLR Nord-Norge er en medlems eid uavhengig rådgivingsorganisasjon som bl.a. gir rådgivning innen jord- og plantekultur. Tjenestene dekker behovet for oppfølging av lovpålagte tiltak innen jordbruksproduksjon, som jordprøvetaking, gjødselplan, miljøplan, autorisasjon i plantevern, funksjonstesting av åkersprøyter m.m. I tillegg tilbys rådgiving innen fagfeltene driftsøkonomi, fôring, bygningsteknikk, økologisk landbruk, vegetasjonskartlegging og skjøtsel av kulturlandskap m.fl.

Rådgiver jord- og plantekultur Marit Dyrhaug hos Norsk Landbruksrådgiving Nord-Norge på befarings av maskinell hogst i UKL området.
Foto: Ragna Gunn Bye

NORSK LANDBRUKSRÅDGIVING NORD-NORGE HMS (landbrukshelse)

Landbrukets HMS-tjeneste er en medlemsorganisasjon som driver en landsomfattende forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetstjeneste (bedriftshelsetjeneste) i samarbeid med regionale bedriftshelsetjenester. I tillegg tilbys krisebistand og andre enkelttjenester til medlemmer og andre.

NIBIO TJØTTA

NIBIO Tjøtta er en del av et nasjonalt forskningsinstitutt med ansatte og enheter geografisk spredd over hele Norge. NIBIO eies av Landbruks- og matdepartementet. NIBIO forsker og leverer kunnskap om mat- og planteproduksjon, miljø, kart, arealbruk, genressurser, skog, foretaks-, nærings- og samfunnsøkonomi.

MATTILSYNET

Mattilsynet distriktskontor for Ytre-Helgeland er lokalisert til Sandnessjøen. Mattilsynet er den norske offentlige tilsynsmyndighet for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Tilsynet forvalter alle lovene som omhandler produksjon og omsetning av mat, matkjeden fra jord og fjord til bord. Dette omfatter alle virksomheter innen primærproduksjon, næringsmiddelindustri og småskalaproduksjon, importører, dagligvarebutikker og alle typer serveringssteder. Mattilsynet har også tilsyn med veterinærer og annet dyrehelsepersonell, med de som behandler biprodukter (for eksempel slakteavfall), og med alle som holder dyr (også private). Mattilsynet skal innhente kunnskap og analysere situasjonen, lage regelverk, veilede virksomheter og private, og føre tilsyn med at reglene overholdes. Tilsynet forvalter også en rekke melde- og godkjenningsordninger for virksomheter og produkter. Mattilsynet er en beredskapsetat, og skal håndtere uønskete hendelsene innenfor sitt forvaltningsområde.

ALSTAHAUG DYREKLINIKK

Alstahaug Dyreklinikk as er en privat klinikk med ansatte veterinærer og

veterinærassistent. De utfører tjenester som indremedisin, kirurgi, røntgen, ultralyd, hudlidelser, kastrering, sterilisering og veterinærtjenester generelt.

De ansatte ved klinikken utfører helg- og nattvakter for det ervervmessige husdyrholdet. Alstahaug og Leirfjord er et vaktområde. Det gis statlig støtte til vaktordningen.

HORVA NORDNORSK LANDBRUKSUTSTILLING

Horva Nordnorsk landbruksutstilling er en ideell stiftelse som ble opprettet av de fire HALD kommunene i 2005. Formålet er å markere og posisjonere Nordnorsk landbruksnæring ved å arrangere jevnlig utstillinger for landbruket i landsdelen. Navnet på stiftelsen gjenspeiler formålet symbolsk. Dvs. *Horva* eller *ei harv*, brukes før man sår frø. På landbruksutstillingene skal det *såes mange frø*, som i ettertid får det til å spire og gro i Nordnorsk landbruk. Horva Nordnorsk Landbruksutstilling er så langt arrangert i 2005, 2007, 2010, 2013, 2016 og 2019.

HELGELAND LANDBRUKSTJENESTER

Helgeland Landbrukstjenester er et andelslag etter samvirkeprinsippet med avgrenset økonomisk ansvar, vekslende kapital og medlemstall. Helgeland Landbrukstjenesters hovedoppgave er å skaffe avløsning slik at medlemmene får regelmessig fritid, avlastning i onnetider og avløsning under sykdom m.m.

KOMMUNAL LANDBRUKSFORVALTNING

Den kommunale landbruksforvaltningen i Alstahaug er organisert som en egen enhet med benevnelsen *landbruks- og miljøvernenhet*. Enheten har en bemanning og ressursinnsats som tilsvarer 2,8 hele stillinger medregnet vilt- og miljøforvaltning.

Hovedarbeidsoppgavene på landbrukssiden er saksbehandling etter jord-, skog-, konsesjons- og viltlov. Likeså første instans søknadsbehandling for en rekke offentlige tilskuddsordninger. Landbruk- og miljøvernenheten har tradisjon for å være pådriver for utviklingsarbeid sammen med øvrig sekundærlandbruk i kommunen og regionen. Drifte kommuneskogen hører også innunder enhetens arbeidsområde. Likeså saksbehandle viltmemndsaker, bl.a. fellingstillatelser for hjorevilt (elg, rådyr og hjort).

I 2019 handterte landbruksforvaltningen forskjellige offentlige driftstilskudd til gårdbrukere og veterinærer med om lag 35 mill. kr. Kommunal landbruksforvaltning i Alstahaug er forlenget arm og førstelinjetjeneste for statens virkemiddelapparat Innovasjon Norge, da det gjelder bygdeutviklingsmidler.

I tillegg til overnevnte organisasjoner kommer forskjellige maskinfirma, utstyrsleverandører, gartneri/hagesenter og konsulentfirma som selger varer og veiledningstjenester til landbruksorientert virksomhet.

BRUKERUNDERSØKELSE

Ved utarbeidelse av første landbruksplan i Alstahaug i 2002 ble det gjennomført en brukerundersøkelse blant gardbrukerne i kommunen. Dvs. 25 % av brukerne (29 stk) ble trekt ut. Brukerne ble spurt om hvor ofte og hvordan de som oftest er i kontakt med

landbrukskontoret. Likeså ble de spurt om hvor fornøyd de er med tjenestene til 12 sentrale veiledningstjenester og hvordan de mener kommuneledelsen prioriterer landbruket.

Ved rulleringen av landbruksplan i 2012 ble det gjennomført en tilsvarende undersøkelse. I motsetning til i 2002 fikk samtlige som søkte om produksjonstilskudd tilsendt spørreskjema. 91 stk. i alt. 46 svarskjema ble levert. Ved rulleringen av landbruksplan i 2020 er det gjennomført en tilsvarende brukerundersøkelse som i 2002 og 2012. I 2020 er 50 % av søkerne om produksjonstilskudd trekt ut. Dvs. 36 foretak. Som tidligere er svarskjema levert anonymisert pr. post. 23 svarskjema ble besvart. En svarprosent på 64 som utgjør 32 prosent av den totale søkermassen om produksjons-tilskudd. For de tjenestene hvor det er mindre en 7. søkere om produksjonstilskudd som har besvart, er det ikke vurdert tilstrekkelig representativitet.

Brugerundersøkelsen er ment å gi en indikasjon på hvordan tjenestene oppleves av brukerne. Det er vel og merke en enkel spørreundersøkelse.

Hvor ofte er du i kontakt med landbrukskontoret (landbruk og miljøvernenehet) i kommunen i løpet av året ?

	2002	2012	2020
1-5 ganger	47 %	52 %	78 %
5-10 ganger	42 %	26 %	13 %
10 ganger eller flere	11 %	22 %	9 %

Hvordan er du som oftest i kontakt med landbrukskontoret ?

Kryss ikke av for mer en to alternativer.

	2002	2012	2020	(37 avkryssinger)
Pr. tlf	45 %	43 %	46 %	(17 avkr.)
Pr. telefaks/post	0 %	0 %	0 %	(0 avkr.)
Bruk av E-mail	0 %	3 %	13 %	(5 avkr.)
Kontorbesøk	52 %	49 %	38 %	(14 avkr.)
Gårdsbesøk fra noen av de ansatte på landbrukskontoret	3 %	5 %	3 %	(1 avkr.)
Skype / Teams			0 %	(0 avkr.)

() antall avkryssinger. Dvs. flere brukere krysser av for at de er i kontakt med landbrukskontoret på flere måter.

På en skala fra 1-5 poeng (1 minst fornøyd og 5 godt fornøyd) hvor fornøyd er du med tjenestene du mottar fra følgende veilednings- og forvaltningskontor:

Svart 2002
Grønt 2012
Blått 2020

Antall brukere besvart eller benyttet

Poeng	1	2	3	4	5	%	tjenestene
Kommunalt Landbrukskontor	11	-	21	21	47	%	19 stk
Kommunalt Landbrukskontor	2	4	0	18	76	%	46 stk
Kommunalt Landbrukskontor	0	0	4	26	70	%	23 stk
Regnskapskontor	0	0	33	40	27	%	15 stk
Regnskapskontor	0	3	11	26	60	%	35 stk
Regnskapskontor	0	18	6	29	47	%	17 stk
Storfekjøttkontrollen NNS	27	9	27	18	18	%	11 stk
Nortura Storferådgivning	5	0	25	25	45	%	20 stk
Nortura Storferådgivning	0	0	25	50	25	%	8 stk
Dyrlege	6	0	11	17	67	%	18 stk
Dyrlege	0	9	11	37	43	%	44 stk
Dyrlege	0	5	15	25	55	%	20 stk
Midt-Helgeland Forsøksring	13	6	13	38	31	%	16 stk
Økoringen Helgeland	40	0	20	40	0	%	5 stk
Norsk Landbruksrådgivning Helgeland	3	5	16	30	46	%	37 stk
Norsk Landbruksrådgivning Nord-Norge (NLR)	0	0	36	28	36	%	14 stk
NLR HMS (Landbrukshelsa)	46	9	18	18	9	%	11 stk
Bank- og Finansinstitusjoner	13	6	31	31	19	%	16 stk
Bank og Finansinstitusjoner	2	8	30	25	35	%	40 stk
Bank og Finansinstitusjoner	5	5	40	25	25	%	20 stk
Mattilsynet	7	15	19	27	32	%	41 stk
Mattilsynet	17	22	17	27	17	%	18 stk
Helgeland Landbrukstjenester	14	0	14	57	14	%	7 stk

Over stiplede linje finner vi veilednings- og forvaltningstjenester hvor antall respondenter (spurte foretak) utgjør mer enn 10 prosent av brukerne i kommunen i 2020. Dvs. det er minst 7. søkere om produksjonstilskudd som utgjør det representative utvalget.

Medlemstjenesten TINE	8	15	23	23	31	%	13 stk
Medlemstjenesten TINE	5	9	18	23	45	%	22 stk
Medlemstjenesten TINE	0	0	17	33	50	%	6 stk
Rådgivning Gris NNS	0	25	0	75	0	%	4 stk
Nortura Gris rådgivningstjenesten	25	25	25	0	25	%	4 stk
Nortura Gris rådgivningstjenesten	0	0	100	0	0	%	1 stk

Rådgivning Sau NNS	20	20	40	20	0	%	5 stk
Sauekontrollen	33	0	33	33	0	%	3 stk
Nortura Småferådgivning	22	22	34	11	11	%	9 stk
Nortura Småferådgivning	0	17	50	17	17	%	6 stk
Skogeierforeninga Nord	0	0	0	0	0	%	0 stk
Allskog	29	0	14	57	0	%	7 stk
Allskog	0	17	0	50	33	%	6 stk

Det er gjennomført noen omorganiseringer siden første landbruksplan for Alstahaug ble utarbeidet i 2002. Derfor er det noen endrede benevnelser på noen veilednings- og forvaltningstjenester.

For 2020 er det for kommunal landbruksforvaltning 96 % (94) av brukerne som enten er middels eller over middels fornøyd med tjenestene. Dvs. de har krysset av for 4 eller 5 poeng. I parentes er resultat i 2012.

Tilsvarende følger dyrlegene 80 % (80), regnskapskontorene med 76 % (86), Nortura Storferådgivning 75 % (70), Helgeland Landbrukstjenester 71 % (*), Norsk Landbruksrådgiving Nord-Norge 64 % (76), Bank og finansinstitusjoner 50 % (60), Mattilsynet 42 % (59) og Norsk Landbruksrådgiving HMS 27 % (*), på de neste plassene.

(*) Helgeland Landbrukstjenester og Norsk Landbruksrådgiving HMS var ikke med på spørreundersøkelsen i 2012.

Mener du kommuneledelsen (politisk og administrativ ledelse) i Alstahaug prioriterer landbruket høyt ? Dvs har engasjement i landbruksspørsmål, utviser forståelse for landbruksnæringa og er villig til å prioritere næringens behov.

	2002	2012	2020
Høg prioritet	0 %	9 %	13 %
Middels prioritet	21 %	32 %	52 %
Lav prioritet	79 %	59 %	35 %

19 brukere besvarte spørsmålet i 2002, i 2012 besvarte 46 brukere og i 2020 besvarte 23 brukere spørsmålet.

KOMMUNAL LANDBRUKSBEMANNING

Kommunal landbruksbemanning i Alstahaug i forhold til øvrige kommuner i regionen. Fra den tid ytre landbruksforvaltning var statlig (fram til 1994) dannet følgende kommuner en region: Lurøy, Nesna, Leirfjord, Alstahaug, Herøy, Dønna og Vevelstad. Aktive gardbrukere/brukerfamilier søker om produksjonstilskudd årlig. Antall søkere i nevnte kommuner i august 2019 sett i forhold til bemanningen ved de kommunale landbrukskontor i 2019, viser bemanningssituasjon på ytre Helgeland.

Tabellen indikerer at det kan være en sammenheng mellom nedgang i antall søkere om produksjonstilskudd i enkelte kommuner og ressursinnsatsen på landbrukskontorene. Det kan imidlertid være noe forskjellig vurdering i kommunene mht. hvilke arbeidsoppgaver som defineres innunder landbruksbemanning.

			Grønt 2012	Blått 2019
	Antall søkere produksjons- tilskudd 2019	Ressursinnsats i landbruks- forvaltningen i 1/1 stillinger	Antall søkere produksjonstilskudd pr. landbruks- funksjonær i hel stilling	
Lurøy	38 (47)	0,9 (0,5)	42 (94)	
Nesna	43 (51)	1,0 (1,0)	43 (51)	
Leirfjord	68 (82)	1,5 (2,0)	45 (41)	
Alstahaug	77 (95)	2,0 (2,5)	39 (38)	
DønnaogHerøy(*)	87 (102)	2,0 (2,0)	44 (51)	
Vevelstad	32 (39)	0,5 (0,75)	64 (52)	

(*) Dønna og Herøy har i 2019 felles landbruksforvaltning

Gj. snitt for kommunene: 46

Gj. snitt for kommunene: 47,5

Kilde: Bemanningstall er hentet fra statistikk hos fylkesmannen i Nordland.
Produksjonstilskudd statistikk er hentet fra Landbruksdirektoratet.

HOVEDMÅL FOR FORVALTNINGS- OG VEILEDNINGSTJENESTENE

Landbrukets private og offentlige forvaltnings- og veiledningstjeneste i Alstahaug skal samhandle og medvirke til god ressursforvaltning og ei vel fungerende landbruksnæring i hele verdikjeden.

HANDLINGSPLAN

- Kommunen skal arbeide for og bidra til at landbruksnæringa har tilgang til en velfungerende forvaltnings- og veiledningstjeneste.
- Kommunen skal stimulere til økt informasjonsflyt og samarbeid mellom ulike rådgivingsaktører og bedre koordinering av ulike rådgivingstiltak.
- Kommunen skal legge til rette for gjennomføring av Horva Nordnorsk Landbruksutstilling slik at arrangementet kan videreutvikles.

HØRINGSINSTANSER/ADRESSELISTE

- Fylkesmannen i Nordland, Landbruks- og reindriftsavdelingen
- Nordland Fylkeskommune, Plan og næringsavdelingen
- Helgelandsrådet

Politiske partier i Alstahaug

- Arbeiderpartiet
- Høyre
- Senterpartiet
- By og Land Tverrpolitisk liste
- Venstre
- Rødt Alstahaug
- Fremskrittspartiet
- Kristelig Folkeparti
- Sosialistisk Venstreparti

- Alstahaug Bondelag
- Mindland Bondelag
- Alstahaug Saualslag
- Ytre Helgeland Skogeierlag

- Innovasjon Norge
- Mattilsynet Ytre Helgeland
- NIBIO Tjøtta
- Helgeland Skogselskap
- Horva Nordnorsk Landbruksutstilling
- TINE Nord-Norge Medlemstjenesten
- Norsk Landbruksrådgiving

- I tillegg til at høringsdokumentet er sendt nevnte organisasjoner er høringsdokumentet lagt ut på hjemmesiden til Alstahaug kommune